

Outi Kotoneva

Sadut varhaiskasvatuksen tukena

Opinnäytetyö

Syksy 2015

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Outi Kotoneva

Työn nimi: Sadut varhaiskasvatuksen tukena

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2015

Sivumäärä: 63

Liitteiden lukumäärä: 3

Tavoitteenani oli tutkia, miten päiväkodinopettajat ja lastenhoitajat hyödyntävät satuja omassa työssään sekä selvittää, millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodinopettajan ja lastenhoitajan näkökulmasta. Teoriaosuuden alussa käsittelen satuja yleisellä tasolla, jonka jälkeen käsittelen satuja lapsen maailmassa ja viimeisenä tuon esille sadut varhaiskasvatuksessa tuloksieni sekä teorian kautta.

Toteutin opinnäytetyöni laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Haastattelin kuutta päiväkodin kasvattajaa eräästä Seinäjoen päiväkodista. Kasvattajat työskentelivät 1-6-vuotiaiden lasten ryhmissä. Selvitin sitä, millainen on hyvä satu päiväkodin kasvattajien mielestä, mihin päiväkodin kasvattajat hyödyntävät satuja työssään ja millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodin kasvattajien näkökulmasta.

Tutkimustulosten mukaan päiväkodin kasvattajat kokivat sadut tärkeänä osana päiväkodin arkea. Satuja hyödynnettiin päiväkodin arjessa hyvin monipuolisesti ja vaihtelevissa tilanteissa, kuten siirtymätilanteissa, erilaisilla tuokioilla ja lepohetkellä. Päiväkodin arjessa satuja hyödynnettiin viiden kasvattajan mukaan päivittäin ja yhden kasvattajan mukaan lähes päivittäin, ei aivan joka päivä. Kasvattajat kokivat satujen merkityksen varhaiskasvatuksessa erittäin tärkeäksi. Satujen avulla voitiin käsitellä jotain lapsen perheessä tapahtunutta asiaa, kuten vanhempien eroa tai läheisen kuolemaa. Sadut koettiin tärkeänä myös lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa. Lisäksi sadut rikastuttavat lapsen mielikuvitusta. Tulosten mukaan satujen avulla voidaan käsitellä erilaisia tunteita ja keskustella niistä lasten kanssa. Näiden asioiden lisäksi lapsi saa satujen kautta läheisyyttä ja voi nauttia yhdessäolosta aikuisen kanssa.

Avainsanat: satu, lapsi ja satu, sadut päiväkodissa, sadutus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Outi Kotoneva

Title of thesis: Fairy Tales in Early Childhood

Supervisor(s): Minna Zechner

Year: 2015

Number of pages: 63

Number of appendices: 3

My purpose was to investigate how kindergarten teachers and child minders use fairy tales in their own work and to find out what kind of meaning fairy tales have for children according to kindergarten teacher and child minder. The theory part processes at first fairy tale on a general level and then fairy tales in children's world, and finally fairy tales in early childhood through my results and theory.

The study was a qualitative research where the thematic interview was used as the research method. Six day care educators of one day care centre of the city of Seinäjoki were interviewed. Educators worked with 1-6-year-old children. I clarified what a good fairy tale is, how day care educators use fairy tales in their own work and what kind of meaning fairy tales have for children according to kindergarten teachers and nurses.

According to the results, day care educators felt that fairy tales are an important part of kindergarten's everyday activities. Fairy tales were used in a versatile way and in varying situations in kindergarten everyday life, for example in transitional situations, before and during rest and in different activities. Five of the six educators told that fairy tales are used daily in the kindergarten. One educator told that fairy tales are used almost every day, but not every day. Educators outlined the importance of fairy tales in early childhood. Through fairy tales, adults can discuss difficult topics like parents' divorce or death with children. Fairy tales are important in supporting the linguistic development of children. Fairy tales also enrich children's imagination. According to the results, fairy tales can be used to treat different feelings and discuss them with children. Through fairy tales, children get also closeness and can enjoy being together with adults.

Keywords: fairy tale, child and fairy tale, fairy tales in kindergarten, storycrafting

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 OLIPA KERRAN OPINNÄYTETYÖ.....	5
2 TUTKIMUS: IDEASTA ANALYYSIIN.....	7
2.1 Laadullinen tutkimus.....	7
2.2 Teemahaastatteluja.....	8
2.3 Teemahaastattelujen analysointi.....	11
2.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	14
3 SADUT.....	15
3.1 Sadun määrittely.....	15
3.2 Sadut osana lastenkirjallisuutta.....	16
3.3 Sadun rakenne.....	17
3.4 Erilaiset sadut.....	18
4 SADUT LAPSEN ELÄMÄSSÄ.....	21
4.1 Satujen merkitys lapselle.....	21
4.2 Sadut lapsen kielellisen kehityksen tukena.....	22
4.3 Tunteiden käsittely satujen kautta.....	24
4.4 Sadut ja lapsen mielikuvitus.....	27
5 SADUT VARHAISKASVATUKSESSA.....	29
5.1 Varhaiskasvattajien määritelmä hyvästä sadusta.....	30
5.2 Sadut päiväkodin arjessa.....	31
5.3 Sadut osana varhaiskasvatusta.....	44
5.4 Satu kasvattaa ja kantaa lasta.....	47
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	53
7 SEN PITUIINEN SE.....	56
LÄHTEET.....	58
LIITTEET.....	63

1 OLIPA KERRAN OPINNÄYTETYÖ

Orvaston ja Levolan (2010, 7) mukaan satu on aina kuulunut lapsen maailmaan. Satu voi olla esimerkiksi yksittäinen tarina tai useista pienemmistä tarinoista koostuva kokonaisuus. Yleensä saduissa on muutama päähenkilö, joiden ympärille tarina muodostuu. Sadun keskivaiheilla tapahtuu usein jotain odottamatonta ja se vaikuttaa siihen, miten satu loppuu. Satu voi olla kuin vuori, jonka laella kiipeillään ja matkan varrella kohdataan esteitä, joiden yli täytyy päästä.

Haapaniemi (2009, 41) kuvailee, että:

Sadutta kasvanut lapsi on ikään kuin surkastunut ja kuihtunut kasvi, joka ei voi kokonaan puhjeta täyteen loistonsa. Lapsen tarve sadun kokemiselle on niin suuri, että hän rakentaa sadun maailman vaikka tyhjästä.

Sadut liittyvät usein lasten elämään jossain vaiheessa jollakin tapaa, kuten iltasadun lukemisena tai päiväkodissa. Sadut ilahduttavat, opettavat ja rohkaisevat lapsia. Satujen kautta lapsi voi käsitellä tunteitaan ja kohdata mielikuvituksen ihmeellisen maailman. Satujen avulla voidaan myös tukea lapsen kielellistä kehitystä ja muuta oppimista. Monet lapset viettävät paljon aikaa päiväkodissa, joten on tärkeä selvittää sitä, millainen rooli ja tehtävä saduilla on päiväkodissa tai kuuluvatko sadut sinne lainkaan. Tavoitteenani on tutkia, miten päiväkodinopettajat ja lastenhoitajat hyödyntävät satuja omassa työssään sekä selvittää, millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodinopettajan ja lastenhoitajan näkökulmasta. Tutkimuskysymykset työssäni ovat: Millainen on hyvä satu päiväkodin kasvattajien näkökulmasta? Mihin päiväkodin kasvattajat hyödyntävät satuja työssään? Millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodin kasvattajien näkökulmasta?

Esiopetuksen opetussuunnitelmassa tuodaan esille se, että alkavan luku- ja kirjoitustaidon perustana pidetään sitä, että lapsi on kuullut, kuunnellut, tullut kuulluksi sekä hän on puhunut, hänelle on puhuttu ja lisäksi hänen kanssaan on keskusteltu, hän on kysellyt ja hänelle on vastattu. (Sinko 2011, 25.) Opinnäytetyöni aihe on siis tärkeä, koska satujen hyödyntämisellä päiväkodissa voidaan tukea lapsen alkavaa luku- ja kirjoitustaitoa.

Vuonna 2012 tehdyn Pisa-lukutaitotestin tulosten mukaan heikkojen lukijoiden osuus suomalaisnuorista on kasvanut, sillä pojista 18 prosenttia ja tytöistä viisi prosenttia suoriutui heikosti testistä. Vastaava osuus pojilla oli vuonna 2000 yksitoista ja tytöillä kolme. (Eriarvoistuva lapsuus 2014, 81.) Pisa-lukutaitotestin tulokset ovat hyvin huolestuttavat. Lasten lukutaitoa tulisi tukea jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta lapsilla olisi hyvät mahdollisuudet oppia lukemaan. Sadut ovat hyvä keino edistää lasten lukutaitoa, joten satujen lukeminen tulisi olla säännöllistä ja myös tämän vuoksi opinnäytetyöni on ajankohtainen ja perusteltu.

Eriyisen tuen tarve varhaiskasvatuspalveluissa sekä perusopetuksessa on kasvanut 2000-luvulla. Eriyisen tuen tarve liittyy suurelta osin kielellisen kehittymisen alueeseen. Varhaiskasvatuksessa tämä ilmenee kielen ymmärtämisen sekä puhumisen ongelmina, kun taas koulussa ongelmia on luku- ja kirjoitustaidon oppimisessa. Varhaiskasvatusikä antaa hyvät mahdollisuudet parantaa niitä taitoja, joissa on kehittymisen varaa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.) Varhaiskasvatuksen pedagogisin keinoin, kuten laulujen, satujen, musiikin ja liikuntatuokioiden avulla, voidaan tukea lasten kielellistä kehitystä. Lapsen varhaiset vuodet ovat kielen kehityksen tukemisessa kaikkein tärkeintä aikaa, vaikka lukemisen sekä kirjoittamisen taito kehittykin läpi elämän. (Alijoki 2011, 78-79.)

Opinnäytetyöni toisessa luvussa kerron tutkimukseni toteutuksesta, laadullisesta tutkimuksesta, teemahaastatteluista ja niiden analysoinnista. Kolmannessa luvussa käsittelen satuja yleisellä tasolla, kuten sadun käsitettä, sadun rakennetta ja erilaisia satuja. Neljännessä luvussa käsittelen satujen merkitystä lapsen elämässä. Tuon esille satujen merkityksen kielellisen kehityksen, mielikuvituksen ja tunteiden kannalta. Viidennessä luvussa tuon esille sadut varhaiskasvatuksessa tuloksieni sekä teorian kautta. Luvussa kuusi esittelen työni tulosten johtopäätökset ja luvussa seitsemän pohdin opinnäytetyöprosessia.

Opinnäytetyöni aihe on merkittävä myös sosiaalityön kannalta, koska sosionomi (AMK), jolla on päiväkodinopettajan kelpoisuus voi työskennellä varhaiskasvatuksessa. Sadut ovat olennainen osa päiväkodin arkea, jonka vuoksi sosionomin (AMK) on hyvä tietää satujen merkityksestä lapselle ja siitä, miten satuja voi hyödyntää päiväkodissa. Sosionomin (AMK) on hyvä tiedostaa myös se, että satujen avulla voi käsitellä erilaisia asioita lapsen elämässä, esimerkiksi vanhempien eroa.

2 TUTKIMUS: IDEASTA ANALYYSIIN

2.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa ja aineisto kootaan todellisissa tilanteissa. Tiedon lähteenä tutkija suosii ihmistä ja luottaa enemmän omiin havaintoihinsa sekä keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin erilaisin mittausvälinein hankittuihin tietoihin. Tutkimuksen lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesin testaaminen vaan tutkija pyrkii tuomaan esille ennalta arvaamattomia asioita. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan menetelmiä, joissa tutkittavien ääni ja näkökulmat nousevat esille. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi teemahaastattelu ja ryhmähaastattelu. Tutkimuksen kohde valitaan aina tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotoksen menetelmää hyödyntäen. Tutkimus toteutuu joustavasti ja suunnitelmaa muokataan olosuhteiden mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Tavoitteenani on tutkia, miten päiväkodinopettajat ja lastenhoitajat hyödyntävät satuja omassa työssään sekä selvittää, millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodinopettajan ja lastenhoitajan näkökulmasta. Opinnäytetyöni aiheen sain tekemästäni ammatillisesta esseestä, jonka aiheena oli sadut. Ammatillinen essee on laaja itsenäinen opiskelutehtävä, jossa opiskelija syventyy valitsemaansa aiheeseen ja tekee siitä ohjeiden mukaisen kirjallisen tuotoksen. Ammatillisen esseeni jälkeen ymmärsin, että saduilla on suuri merkitys lapselle, joten halusin tutkia sitä, miten satuja hyödynnetään päiväkodissa. Monet lapset viettävät päiväkodissa paljon aikaa, joten mikä olisikaan oivallisempi paikka hyödyntää satuja kodin lisäksi kuin päiväkotinä. Näillä ajatuksilla lähdin työstämään opinnäytetyösuunnitelmaani tammikuussa 2015. Tämän jälkeen aloin etsiä yhteistyökumppania opinnäytetyölleni. Yhteistyökumppanikseni lupautui eräs Seinäjoen päiväkotinä, joten tarvitsin luvan tutkimuksen tekoon Seinäjoen varhaiskasvatusjohtajalta. Lähetin Seinäjoen varhaiskasvatusjohtajalle tutkimuslupahakemuksen, jossa esittelin alustavan tutkimukseni tavoitteen, aineistonkeruumenetelmän ja aikataulun. Varhaiskasvatusjohtaja myönsi tutkimusluvan (LIITE 1) tammikuun 2015 lopussa.

Kanasen (2014, 18-19) mukaan laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimusta, jonka kautta pyritään löydöksiin ilman määrällisiä keinoja tai tilastollisia menetelmiä. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen sekä tulkinnan antaminen. Laadullisessa tutkimuksessa yhdestä havaintoyksiköstä yritetään saada mahdollisimman paljon tietoa eli tapausta käsitellään perusteellisesti syvyyssuunnassa. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten ihmiset kokevat ja näkevät reaali maailman. Pääasiallinen tiedonkeruun sekä analysoinnin väline on itse tutkija, jonka avulla reaali maailma suodatuu tutkimustuloksiksi. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan usein suorassa kontaktissa tutkittavan ilmiön kanssa. Tutkija menee ilmiön pariin eli kentälle yleensä haastattelemaan tai havainnoimaan.

Tutkimuksen taustalla tulee olla aina jokin tutkimusongelma, joka muotoillaan tutkimuskysymykseksi. Tutkimuskysymyksen vastaus ratkaisee tutkimusongelman. Tutkimuskysymyksen tehtävänä on ohjata tutkimusta sekä tiedonkeruuta. Tutkimuskysymys ei aina välttämättä yksinään riitä, vaan tarvitsee avukseen muutaman apukysymyksen. Apukysymysten alla on joukko muita kysymyksiä, jotka auttavat saamaan vastauksen ylemmän tason kysymyksille. (Kananen 2014, 36.)

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

Millainen on hyvä satu päiväkodin kasvattajien näkökulmasta?

Mihin päiväkodin kasvattajat hyödyntävät satuja työssään?

Millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodin kasvattajien näkökulmasta?

2.2 Teemahaastatteluja

Opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Valitsin menetelmäksi teemahaastattelun, koska halusin saada haastateltavien näkökulmat ja ajatukset esille mahdollisimman vapaasti. En halunnut liikaa johdatella haastateltavia, jotta voisin saada vastauksista esille mahdollisesti jotain odottamatontaakin. Haastattelu on ehkä kaikkein käytetyin tiedonkeruumenetelmä mitä moninaisimmilla yhteiskuntaelämän tasoilla. Kysymistä pidetään ensisijaisena keino-

na tiedonpuutteen selvittämisessä, koska usein kysyjälle myös vastataan. (Tiittula & Ruusuvoori 2005, 9.)

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa. Tiedonkeruumenetelmien tulee olla perusteltuja, joten myös haastattelun sopivuutta tulee pohtia kyseisen tutkimuksen kohdalla. Haastattelu valitaan tiedonkeruumenetelmäksi usein silloin, kun ihminen halutaan nähdä tutkimustilanteessa subjektina. Tällöin ihmisellä on mahdollisuus nostaa esille itseään koskevia asioita hyvin vapaasti. Lisäksi haastattelu valitaan silloin, kun halutaan syventää saatavia tietoja, jolloin voidaan esimerkiksi pyytää perusteluja ihmisen mielipiteille. Lisäksi haastateltavat voidaan tarpeen mukaan tavoittaa helposti myöhemminkin, mikäli vastauksia tulee tarkentaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204-206.) Haastattelun voi toteuttaa käytännössä monella eri tavalla. Tavallisin keino toteuttaa haastattelu on yksilöhaastattelujen teko. Ne voivat tuntua aloittelevan tutkijan mielestä helpommin toteutettavilta kuin muunlaiset haastattelumuodot. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61.)

Teemahaastattelu on välimuoto lomake- ja avoimesta haastattelusta. Sille on tyyppillistä, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä. Teemahaastattelua käytetään usein kasvatustieteellisessä tutkimuksessa, sillä se vastaa useita kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia. (Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei sidota valmiiksi mihinkään vastausvaihtoehtoihin. Tarkoituksena on, että haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, koska siinä on kaikille jokin sama näkökanta, haastattelun aihepiirit ja teema-alueet. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

Tutkimusluvan saatuani tein saatekirjeen (LIITE 2), joka lähetettiin sähköpostilla yhteistyökumppaninani olevan päiväkodin kasvattajille maaliskuun 2015 alussa. Saatekirjeessä kerrottiin opinnäytetyöstäni sekä mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Sain kuusi haastateltavaa mukaan opinnäytetyöhöni henkilökohtaisesti näiltä henkilöiltä kysymällä. Haastatteluun osallistui neljä päiväkodinopettajaa ja kaksi hoitajaa. Tein viisi haastattelua päiväkodin tiloissa ja yhden päiväkodin ulko-

puolella. Sovin jokaisen haastateltavan kanssa erikseen sopivan haastatteluajan kohdan sekä -paikan. Haastateltavat olivat neljästä eri lapsiryhmästä.

Kananen (2014, 95, 19) tuo esille, että laadullisessa tutkimuksessa ei ole olemassa mitään tiettyä haastateltavien määräsääntöä. Määräkysymys riippuu aina tilanteesta ja siitä, miten tutkimuskysymys on rajattu. Mikäli kriteerinä pidetään saturaatiota eli kylläntymistä, tarvitaan havaintoyksiköitä sellainen määrä, jonka jälkeen tulkinta ei enää muutu. Aineiston laatu on laadullisessa tutkimuksessa määrää tärkeämpi. Aineistoa kerätään sen verran, että tutkimuskysymykset ratkeavat ja tutkija ymmärtää tutkittavan ilmiön. Tekemistäni haastatteluista nousi selvästi esille samoja asioita ja teemoja kuuden haastattelun jälkeen eikä tulkinta enää muuttunut, joten totesin, että kuusi haastattelua riittää opinnäytetyöni aineistoksi enkä katsonut tarpeelliseksi rekrytoida lisää haastateltavia.

Tuloksiini olen nimennyt kasvattajien vastaukset tunnistein K1, K2, K3, K4, K5 ja K6, jotta kasvattajien anonyymisyys säilyy. Tunnisteet K1 ja K2 ovat hoitajia ja tunnisteet K3, K4, K5 ja K6 ovat päiväkodinopettajia. Haastatteluun osallistuneet kasvattajat olivat työskennelleet päivähoidossa eripituisia aikoja. K1 oli työskennellyt päivähoidossa kaksikymmentä vuotta ja työskenteli tällä hetkellä 1-3-vuotiaiden sekä 3-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. K2 oli työskennellyt päivähoidossa viisi vuotta ja työskenteli tällä hetkellä 3-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. K3 oli työskennellyt päivähoidossa viisi vuotta ja työskenteli myös 3-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. K4 oli työskennellyt päivähoidossa yhdeksän vuotta ja työskenteli tällä hetkellä 3-5-vuotiaiden lasten ryhmässä. K5 oli työskennellyt päivähoidossa kuluneen vuoden aikana tehden lyhempiä sijaisuuksia kahden kuukauden ajan ja nyt yhtäjaksoisesti kahden kuukauden ajan. K5 oli työskennellyt tuona aikana eri-ikäisten lasten ryhmissä, mutta eniten 5-6-vuotiaiden lasten ja tällä hetkellä 1-3-vuotiaiden lasten ryhmässä. K6 oli työskennellyt päivähoidossa 15 vuoden ajan ja työskenteli tällä hetkellä 5-6-vuotiaiden lasten ryhmässä.

Suunnittelin teemahaastattelun opinnäytetyöni tavoitteen sekä tutkimuskysymysten mukaisesti. Tein haastatteluja varten teemahaastattelurungon (LIITE 3). Teemahaastatteluni teemoina olivat sadun määritelmä, satujen käyttö päiväkodin arjessa, sadut varhaiskasvatuksen tukena, satujen merkitys lapselle ja sadutus. Sadutus on nykyisin yksi käytetyimmistä menetelmistä, jonka kautta lapsi saa kertoa

oman tarinansa valitsemastaan aiheesta ja voi tällä tavoin ilmaista itseään. (Karls-son 2013, 1109-1111.) Teemahaastattelun kautta minun oli tarkoitus saada vastauksia tutkimuskysymyksiini. Teemojen alle mietin joitakin laajoja kysymyksiä, kuten millainen on hyvä satu ja millainen merkitys saduilla on lapselle. Kysymysten avulla haastateltava sai kertoa kyseessä olevasta teemasta. Tein haastattelut yksilöhaastatteluina, jolloin muiden läsnäolo ei vaikuttanut haastateltavien vastauksiin. Nauhoitin jokaisen haastattelun ja kysyin luvan haastatteluiden nauhoittamiseen haastateltavilta. Nauhurin sain lainalle Seinäjoen ammattikorkeakoululta. Viisi haastattelua tein maaliskuun 2015 aikana ja yhden toukokuun 2015 alussa. Haastattelut kestivät 20-45 minuuttia. Litteroitua eli aukikirjoitettua tekstiä tuli yhteensä 60 sivua.

2.3 Teemahaastattelujen analysointi

Aineiston analysoinnissa hyödynsin sekä aineisto- että teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla voidaan analysoida dokumentteja. Dokumentti voi olla esimerkiksi haastattelu tai keskustelu. Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus mahdollisimman yleisessä sekä tiivistetyssä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 91, 103.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen, toinen vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely ja kolmas vaihe abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistämisessä analysoitava tieto voi olla esimerkiksi aukikirjoitettu haastatteluaineisto, joka pelkistetään niin, että aineistosta poistetaan tutkimukselle epäolennainen pois. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka avulla aineistoa pelkistetään litteroimalla tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108-111.) Haastatteluiden teon jälkeen litteroin eli aukikirjoitin jokaisen haastattelun. Kuuntelin nauhoitukset vielä uudelleen ja tarkistin, että olin kirjoittanut haastateltavien vastaukset juuri niin kuin he olivat kertoneet. Etenin tutkimusaineiston analysoinnissa vaiheittain. Ensimmäi-

sessä vaiheessa pelkistin aukikirjoittamani tutkimusaineiston. Tarkastelin tarkasti tutkimuskysymyksiä ja niihin nojautuen poistin aineistosta tutkimukselleni epäolennaisen tiedon, kuten sen oliko kasvattajille luettu lapsuudessa satuja ja millaisia kirjoja kasvattajat lukivat omille lapsilleen. Olin tulostanut jokaisen aukikirjoittamani haastattelun ja yliviviasin aineistosta epäolennaisen tiedon pois.

Tämän jälkeen siirryin analysoinnin toiseen vaiheeseen eli aineiston ryhmittelyyn. Aineiston ryhmittelyssä aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset käydään huolellisesti läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Käsitteet, jotka tarkoittavat samaa, ryhmitellään yhdeksi luokaksi ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Aineiston luokittelussa hyödynsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin lisäksi myös teorialähtöistä sisällönanalyysiä, koska tutkimuskysymykseni pohjautuivat teoriaani ja olin muodostanut niiden pohjalta haastatteluni teemat. Sisällönanalyysi voidaan tehdä myös teorialähtöisesti. Näin ollen aineiston analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehykseen, joka saattaa olla esimerkiksi teoria. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä muodostetaan analyysirunko, jonka sisälle tehdään erilaisia luokituksia aineistosta aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108-113.)

Keräämästäni aineistosta etsin erilaisia ilmauksia, samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia ja muodostin niiden ja tutkimuskysymysteni avulla erilaisia alaluokkia, kuten toimintatuokiot, opetus, satujen merkitys varhaiskasvatuksessa ja tunteet. Tämän jälkeen yhdistelin toisiinsa liittyvät alaluokat yhteen ja muodostin niistä yläluokkia. Lopuksi yhdistin kokoamani yläluokkia yhteen ja muodostin niille yhteisiä kokoavia käsitteitä. Tämän perusteella jaoin aineistoni neljään eri yläluokkaan 1) varhaiskasvattajien määritelmä hyvästä sadusta 2) sadut päiväkodin arjessa 3) sadut osana varhaiskasvatusta ja 4) satu kasvattaa ja kantaa lasta. Varhaiskasvattajien määritelmä hyvästä sadusta-yläluokan alaluokkia ovat tarinallisuus, opetus, onnellinen loppu ja kuvat. Sadut päiväkodin arjessa-yläluokan alaluokkia ovat arjen perustilanteet, toimintatuokiot, opetushetket, retket, erilaiset teemat ja sadutus. Sadut osana varhaiskasvatusta-yläluokan alaluokkia ovat satujen merkitys varhaiskasvatuksessa sekä lapsen-, päiväkodin-, ja lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Satu kasvattaa ja kantaa lasta-yläluokan alaluokkia ovat kielellinen

kehitys, tunteet, asioista keskustelu, läheisyys, mielikuvitus ja satujen haitat lapselle.

Analysoinnin toista vaihetta seurasi analysoinnin kolmas vaihe eli käsitteellistäminen. Tässä vaiheessa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon pohjalta muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämässä edetään alkuperäisinformaatiosta teoreettisiin käsitteisiin sekä johtopäätöksiin. Käsitteellistämistä jatketaan luokituksia yhdistelemällä niin kauan kuin se on aineiston sisällön näkökannalta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108-111.) Tässä vaiheessa nostin aineistosta esille tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon ja muodostin valikoidun tiedon pohjalta teoreettisia käsitteitä, joita käsitteelin opinnäytetyöni teoriaosuudessa. Olennaista tietoa oli se, mikä liittyi tutkimuskysymykseen, kuten se kun kasvattajat kuvailivat hyvää satua tai toivat esille satujen merkityksen kielellisen kehityksen tukemisessa. Analysoinnin jokaisessa vaiheessa pidin mielessäni asettamani tutkimuskysymykset ja etsin aineistosta vastauksia niihin.

Tärkeiksi teoreettisiksi lähtökohdiksi opinnäytetyölleni nousivat satujen merkitys lapsen kielelliselle kehitykselle, satujen merkitys lapsen tunteille, sadut ja lapsen mielikuvitus sekä sadut varhaiskasvatuksessa. Olen tietoisesti jakanut aineistostani nousseet teoreettiset lähtökohdat kahteen eri lukuun. Opinnäytetyöni luku neljä sisältää teoriaa aiheista satujen merkitys lapsen kielen kehitykselle ja tunteille sekä sadut ja lapsen mielikuvitus. Luvussa viisi käsitteelin tuloksieni sekä teorian kautta aihetta sadut varhaiskasvatuksessa. Kyseiseen lukuun olen koonnut aineistostani nousseet yläluokat, ja tuon esille tiivistetyssä muodossa analysoimani aineiston ja sieltä nousseet haastateltavien näkökulmat. Halusin käsitellä aihetta sadut varhaiskasvatuksessa omana lukunaan, koska silloin teoria ja keräämäni aineisto tukivat toisiaan ja pystyin käsittelemään sekä teoriaa että keräämääni aineistoa yhdessä.

2.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessa tehtyihin haastatteluihin liittyy monenlaisia eettisiä kysymyksiä. Huomioon tulee ottaa haastattelijan ja haastateltavan välinen suhde, kuten luottamuksellisuus, läheisyys ja tutkimusluvut. Luottamuksellisuus käsittää sen, että haastattelija kertoo haastateltavalle totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksen, käsittelee ja säilyttää saamiaan tietoja luottamuksellisina ja suojelee haastateltavien anonyymisyyttä. Haastatteluaineistoa raportoidessa, tulee huomioida haastateltujen tunnistettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Vastanneiden nimet ja muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot tulee muuttaa. Tutkimuslupa tarvitaan usein tutkimuskentälle pääsyn ja haastateltavien rekrytoinnin vuoksi, silloin kun tarkoituksena on haastatella julkisyhteisöjen tai yhteisön hallinnon edustajia. Tutkimukseen osallistuvilta tarvitaan myös suostumus haastatteluun. Käytännöt vaihtelevat eri aloilla siinä, tarvitaanko kirjallinen suostumus vai riittääkö suullinen sopimus. (Tiitula & Ruusuvuori 2005, 17-18.)

Tutkimusta tehdessä on eettisesti oikein kysyä lupa kaikilta, joihin tutkimus vaikuttaa. Tein tutkimuksen yhteistyössä erään Seinäjoen päiväkodin kanssa, joten tarvitsin luvan tutkimuksen tekoon Seinäjoen varhaiskasvatusjohtajalta. Lisäksi kysyin luvan aineiston keräämiseen yhteistyöhön lupautuneelta päiväkodilta. Haastatteluun osallistuneet kasvattajat saivat saatekirjeen, jossa kerrottiin tutkimuksen tavoite ja toteutustapa. Ennen haastatteluja kysyin vielä luvan haastattelujen nauhoittamiseen ja muistutin siitä, että haastatteluun osallistutaan nimettömänä. Jokainen haastateltava suostui haastattelun nauhoittamiseen. Saatekirjeessä kerroin myös sen, että keräämäni aineisto tuhoetaan tutkimuksen valmistuttua. Säilytin keräämäni tutkimusaineiston huolellisesti ja siten, ettei kukaan muu päässyt siihen käsiksi. Kerroin haastateltaville myös sen, ettei yhteistyöhön lähtenyt päiväkodin nimeä mainita opinnäytetyössäni. Opinnäytetyöni ei ollut arkaluonteinen, joten tutkimukseen osallistumiseen ei liittynyt eettisiä ongelmia. Opinnäytetyössäni kunnioitan tutkimukseen osallistuneita kasvattajia, enkä vääristele heidän kertomaansa.

3 SADUT

3.1 Sadun määrittely

Kasvatustieteiden tohtori ja satujen tutkija Hilkka Ylönen pitää satuna kertomusta tai runoa, joka on mielikuvituksen tuotetta. Sadun tulee sisältää useita kohtauksia ja muodostaa ehjä kokonaisuus. Sadussa on oltava ainakin yksi todellisuudesta poikkeava asia, joka voi olla esimerkiksi eläinten välinen keskustelu tai yliluonnollinen hahmo, kuten noita tai keijukainen. Saduissa yliluonnollisia asioita tapahtuu usein todentuntuisessa ympäristössä, sillä sadun henkilöt voivat esimerkiksi istua takkatulen ääressä tai leipoa pipareita kuten todellisuudessakin tehdään. Sadun henkilöt tapaavat arjen keskellä muun muassa eläimiksi loihdittuja ihmisiä. Saduissa yliluonnollisiin hahmoihin sekä tapahtumiin suhtaudutaan luontevasti. (Ylönen 2000, 9-10; Ylönen 2005, 10.)

Mäki ja Arvola (2009, 38-39) tuovat esille, että hyvän sadun tulee alkaa jollakin etäännyttävällä tavalla, kuten "Olipa kerran kaukana suuren metsän takana". Tällöin lapsi tiedostaa, että ollaan siirtymässä todellisuudesta sadun maailmaan. Hyvässä sadussa seikkailevat yksinkertaiset ja selkeät hahmot, jotka ovat joko hyviä tai pahoja. Satu antaa lapselle mahdollisuuden lähteä sankarin kanssa vaikealle matkalle. Lapsi saa kokea sankarin selviytymisen vaikeista tilanteista, jolloin lapsi saa uskoa siihen, että selviytyy itsekin.

Orvaston ja Levolan (2010, 8) mukaan lapsi tarvitsee erilaisia satuja eri ikäkausina. Esimerkiksi 3-4-vuotias lapsi elää vielä todella konkreettista vaihetta elämässään, joten kaikki sadussa oleva on tämän ikäiselle täyttä totta, kun taas 5-6-vuotiaalle lapselle alkaa jo kehittyä kyky erotella toisistaan epätosi ja tosi. Lapsi tietää, että sadun noita on satuolento, jolloin lapsi voi hallita sadun pelottavuutta. Lapsi elää sadun mukana ja se mikä sadussa koskettaa lasta vaihtelee yksilöittäin. Del Negrón (2014, 10) mukaan 4-5-vuotias lapsi ymmärtää, että saduissa on alku, keskikohta ja loppu. Tämän ikäiset lapset pystyvät usein toistamaan sadun viimeisiä osia kuultuaan sen, joten lasta tulisi kannustaa kertomaan satuja esimerkiksi vanhemmilleen tai sisaruksilleen.

Akin (4v 9kk), Reiman (4v 8kk), Tuomaksen (4v 9kk), ja Rosan (4v 5kk) satu:

Mitä satu on? Satu on kertomista. Satu on suun liikettä. Satu ei ole lunta. Mitä, jos satu olisi lunta? Satu on kuuntelua. Satu on keltasta. Sadun kuuntelu on hiljaa olemista. Satu on sitä, että ollaan hiljaa kun toinen kertoo satua. Satu on valkoista paperia. Satu on paperille kirjoittamista. Satu on valon välkettä. Satu on soittoa ja laulua. Satu on kiipeämistä. Satu on kissan kanssa kuuntelemista. Satu on hiekkalaa-
tikolla leikkimistä. Satu on satua. (Karlsson 2014, 31.)

3.2 Sadut osana lastenkirjallisuutta

Sadut ovat osa lasten- ja nuortenkirjallisuutta. Lasten- ja nuortenkirjallisuutta voidaan kutsua kokonaisuudessaan myös nuorisokirjallisuudeksi, joka kattaa lapsille sekä nuorille suunnatun kirjallisuuden. Nuorisokirjallisuus voidaan jaotella esitystavan mukaan satuihin, joihin kuuluu kansan- ja taidesadut sekä satunäytelmät, fantasiakirjallisuuteen, johon sisältyy fantasiakertomus, -tarina ja -romaani, tieteiskirjallisuuteen sekä realistiseen kirjallisuuteen, joka sisältää arki- ja havaintotodellisuuden mukaisen kuvauksen, kuten nuorisokertomus, -novelli ja -romaani. Myös varhaislapsuuden ensi- ja kuvakirjat sisältyvät nuorisokirjallisuuteen. Ensikirja on kuvakirjan alalaji. Suosittuja kuvakirjoja ovat muun muassa Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu-kirjat. (Karasma & Suvilehto 2014, 12-17.)

Satukirjallisuus ei ole yhtenäistä ja muun muassa raja satu- ja fantasiakirjallisuuden kesken on häilyvä. Fantasian erottaa sadusta kuitenkin se, että fantasiassa on mukana kaksi eri maailmaa, jotka ovat realistinen todellisuus ja kuvitteellinen todellisuus. Päähenkilö elää usein realistisessa todellisuudessa. Kuvitteellisessa todellisuudessa vallitsee omat lait ja säännöt. Kahden maailman rakenne on fantasian olennaisin piirre. (Suojala 2001, 31-36.) Sadun ja fantasian rajalla liikkuvien tarinoiden kohdalla ei kuitenkaan ole varmoja ja oikeita vastauksia. Luokitus sekä määrittely riippuvat nykyisten määritelmien kirjon ja rajojen häilyvyyden takia eniten siitä, mihin lukija ne itse asettaa. (Voipio 2010, 16.)

Satukirjallisuus poikkeaa myös realistisesta lastenkirjasta siten, että satukirjallisuuden maailmaan mahtuu mielikuvituksen luomia hahmoja, kuten noita ja puhuvia eläimiä, joita ei arkimaailmassa ole aikuisen silmin nähtynä (Rättyä 2012, 55). Realistinen lastenkirjallisuus on siis oma lajinsa lastenkirjallisuuden kentässä.

Realistisia lastenkirjoja ovat muun muassa Sinikka ja Tiina Nopolan Risto Rappääjä-kirjat sekä Heinähattu ja Vilttitossu-kirjat. (Karjalainen 2001, 56-65.) Realistinen lastenkertomus on kuvitteellista kirjallisuutta ja se suuntautuu asiallisesti elämän sekä ympäristön todellisten ongelmien selvittämiseen. Realististen lastenkertomusten avulla lapsi saa mahdollisuuden kasvaa elämän todellisuuteen. (Karasma & Suvilehto 2014, 169.) Arkimaailmaan sijoittuvien tarinoiden lapset ovat uteliaita, tavallisia, ja toimeliaita. Tarinoiden lapset ovat sekä poikia että tyttöjä, joiden elämä on turvallista ja rajattua. (Lehtonen 2003, 27.) Nykypäivänä sadut ja täsmäkirjat eli realistiset lastenkirjat kulkevat kuitenkin käsi kädessä täydentäen toisiaan. Yhdessä ne antavat lapselle mahdollisuuden kokea fantasiamaailmaa ja arkirealismia, joiden kautta lapsi pystyy tarkastelemaan maailmaa eri näkökulmista. Satujen kautta lapsen mielikuvitusmaailma voi kehittyä ja täsmäkirjojen avulla lapsella on mahdollisuus harjoitella arkitodellisuutta. Useissa kirjoissa nämä kaksi eri puolta yhdistyvät luontevasti. (Mäki & Arvola 2009, 28-29.)

Satukirjailija Marjatta Kurenniemen mukaan lastenkirjallisuudelle asetetaan enemmän vaatimuksia kuin muille kirjallisuuden lajeille. Lastenkirjallisuuden tulisi opettaa ja kasvattaa. Sen tulisi avartaa lapsen maailmankuvaa ja vaikuttaa myönteisellä tavalla lapsen moraaliseen sekä eettiseen arvomaailmaan. Lastenkirjallisuuden tulisi myös antaa samaistumismalleja, joiden kautta lapsi pystyy ratkomaan ongelmiaan. Lisäksi sen tulisi olla huvittavaa ja viihdyttävää sekä harjoittaa lapsen kieltä, rikastuttaa sanavarastoa ja toimia lukuharjoituksena. (Karasma & Suvilehto 2014, 12-17.)

3.3 Sadun rakenne

Saduissa on usein suunnilleen samanlainen rakenne. Sadun hyvän kaavan perusrakenteita ovat sadun etäännyttävä alku, selkeä juoni sekä hahmot, hyvän ja pahan taistelu, sankarin selviäminen koettelemuksista ja onnellinen loppu. Olennaisia asioita saduissa on myös sadun tapahtumat ihmeineen ja taikoineen sekä satujen henkilöiden toiminta. Sadun onnellisen lopun ansiosta lapsen tulevaisuuden toivo lisääntyy. Lapsen kannalta on tärkeää, että hän pystyy ennakoimaan tapah-

tumien kulkua kokonaisuutta hahmottaessaan ja voi luottaa oikeudenmukaiseen loppuratkaisuun. (Ylönen 2000, 12-14; Mäki & Arvola 2009, 38-39.)

Satujen alussa tuodaan esille yleensä jokin ongelma, josta päähenkilön tulee selviytyä. Se saattaa olla jokin mahdollottomalta vaikuttava tehtävä tai odottamaton tapahtuma. Tavoitteeseen pääsyä vaikeuttaa usein noita tai joskus myös ilkeä ihminen. Sadun edetessä päähenkilö oppii omista sekä muiden kokemuksista. Hän tajuaa, että ei selviä yksin vaan tarvitsee muiden apua. Sadun edetessä päähenkilön luottamus itseensä sekä ystäviin kasvaa. Joissakin saduissa päähenkilö voi toimia myös itsekseen. Saduissa on aina jokin kriisi, jonka jälkeen ongelmat selviävät. Jo tässä vaiheessa pahuudesta voidaan rangaista tai sitten rangaistus tapahtuu sadun lopussa. Kaikissa saduissa pahuudesta ei rangaista. Kriisivaiheen jälkeen päähenkilön elämä kohtaa muutoksen, jonka täytyy tapahtua tehtävän onnistumisen tai vaikeuksien voittamisen vuoksi. Saduissa hyvyydestä palkitaan usein vasta sadun lopussa. Satu päättyy silloin kun päähenkilö hyväksytään, häntä rakastetaan ja hänen elämänsä on onnellinen. (Ylönen 2000, 12-14; Mäki & Arvola 2009, 38-39; Pihlström 2005, 90.)

3.4 Erilaiset sadut

Tässä luvussa listaan erilaisia satuja ja tuon esille niille tyypillisiä piirteitä. Sadut voidaan jaotella tekijän mukaan kansansatuihin ja taidesatuihin. Kansansadut ryhmitellään kolmeen pääryhmään: eläinsatuihin, varsinaisiin satuihin ja pilasatuihin. Varsinaiset sadut luokitellaan ihmesaduiksi, novellisaduiksi, legendoiksi ja saduiksi tyhmästä paholaisesta. (Karasma & Suvilehto 2014, 54.) Useimmat sadut ovat syntyneet pitkän ajan kuluessa kertomaperinteenä sukupolvelta toiselle. Aikojen kuluessa sadut ovat hioutuneet eri kerrostumiksi sekä versioiksi. Tämän vuoksi samantyyllisen sadun voi löytää esimerkiksi Suomesta ja toiselta puolelta maailmaa. (Mäki & Kinnunen 2008, 35-36.)

Ylönen (2000, 14-17) näkemyksen mukaan kansansatu voi olla satoja vuosia sitten syntynyt kertomus, jonka juuret ovat toisenlaisessa yhteiskunnassa, moraalissa ja lastenkasvatuksessa kuin mihin nykyisin olemme tottuneet. Kansansadut ovat siirtyneet maasta toiseen, eikä niiden tekijää tunneta. Vaeltaessaan maasta

toiseen, kansansadut ovat muuttuneet niin, että kertoja on voinut unohtaa jonkin yksityiskohdan ja lisätä toisen tai hän on voinut sekoittaa eri satujen piirteitä yhteen. Kansansatujen ihmiset ovat usein upporikkaita tai rutiköyhiä, mökin asukkaita tai aatelisia. Sankariksi voi nousta niin mökin pojista vähiten arvostettu kuin prinssikin. Usein kansansaduissa köyhä tyttö saa puolisoskseen kuninkaanpojan ja myllärin poika taas kuninkaantytären. Kansansatujen moraalissa korostuu ystävällisyys, toisten auttaminen ja muiden arvostaminen. Grimmin veljesten sadut ovat maassamme kansansaduista tunnetuimpia. Grimmin satuihin kuuluu useita klassikkosatuja, kuten Tuhkimo, Punahilkka, Lumikki sekä Hannu ja Kerttu.

Lukens (2007, 24-25) tuo esille, että kansansatujen hahmot ovat tunnistettavissa joko hyviksi tai pahoiksi. Kansansadut kerrotaan usein sanallisesti ja hahmot ovat selkeitä ja yksinkertaisia. Kansansaduille yleistä on nopea ja eläväinen toiminta. Kansansatujen loppuhuipennus tapahtuu sadun loppuvaiheessa ja lopetus on lyhyt, kuten "He elivät onnellisina elämänsä loppuun asti." Maailmanlaajuisesti kansansadut ovat melko samanlaisia. Eurooppalaisilla ja aasialaisilla kansansaduilla saattaa olla hyvinkin samanlaiset teemat ja opetukset.

Kansansatuihin lukeutuvat ihmesadut ovat yleensä todella pitkiä ja ne voivat kestää suullisesti kerrottuna tunnin, kaksi tai koko illan. Ihmesaduissa on vähintään yksi ihmeellinen elementti kuten taikaesine ja päähenkilönä on ihminen. Ihmesaduissa voi esiintyä itsestään kattautuvia pöytiä, lohikäärmeitä ja näkymättömäksi tekeviä viittoja. Ihmesadun toiminta sijoittuu mielikuvitusmaailmaan. Suosituimpia sankareita ihmesaduissa ovat köyhät pojat, rengit ja kerjäläiset. Sankarin on selviydyttävä ylivoimaisilta tuntuvista tehtävistä. Tehtävissä sankaria auttavat luonnonvoimat ja eläimet. (Karasma & Suvilehto 2014, 54-56.)

Toisin kuin ihmesaduissa, novellisadussa sankari selviytyy haasteista oman älynsä avulla, ei onnen tai ihmeen kantamana. Novellisadut ovat ihmesatujen kaltaisia aiheenvalinnaltaan sekä rakenteeltaan, mutta yliluonnollisia asioita niissä ei ole. Novellisadun tapahtumat voivat olla mielikuvituksellisia ja henkilöt kuninkaallisia. (Karasma, Suvilehto 2014, 54-58.)

Lammen (1981, 31) mukaan legendoissa kuvaillaan kansanomaisia uskomuksia muun muassa luonnon ilmiöiden synnystä sekä hurskaiden ihmisten elämästä.

Legendat ovat uskonnollisia ja kertovat apostolien, Kristuksen ja pyhimysten vaeluksesta (Karasma & Suvilehto, 54).

Tunnetuimpia pilasatuja ovat hölmöläissadut. Jo antiikin ajoista lähtien hölmöläisten tapaisista ihmisistä on kerrottu satuja. Ihmisiä kiehtoo tyhmyys yhtäläillä kuin viisauksin, sillä tyhmästi käyttäytyville ihmisille on helppo nauraa. Usein naapurikylän asukkaita vertaillaan omaan kylään ja naapurikylän väki leimataan tyhmemmäksi kuin oman kylän väki. Hölmöläissatujen tyyppisiä pilasatuja esiintyy kaikkien kansojen keskuudessa. (Karasma & Suvilehto, 84.)

Eläinsadut eli faabelit ovat todella vanhoja satuja ja ne olivat suosittuja esimerkiksi kreikkalaisissa kouluissa. Eläinsadut ovat vertauskuvallisia, sillä ne kertovat ihmisten maailmasta, mutta toimijoina ovat eläimet. Saduissa viisaus ja vieikkaus voittavat raan voiman ja petollisuudella rikastuu helpommin kuin työllä. Suomalaisissa eläinsaduissa voi esiintyä kettu, karhu, jänis, kissa tai hiiri. Saduissa eläimet kynävät, leikkaavat ja keittävät puuroa. Lisäksi niillä on häät, hautajaiset sekä ristiäiset. Eläimistä toinen edustaa nokkeluutta sekä viisautta ja toinen kömpelyyttä sekä tyhmyyttä. Yleensä viisas on heikompi osapuoli, mutta hän silti voittaa oveluutensa avulla. (Karasma & Suvilehto 2014, 74-76.)

Taidesatujen osuus satujen valikoimassa kasvaa, koska uusia kansansatuja ei juurikaan enää ilmesty (Ylönen 2000, 16). Taidesadut ovat kehittyneet pikkuhiljaa yliluonnollisten satujen pohjalta 1800-luvulla. Tunnetuimpia taidesatujen kirjoittajia suomalaisille ovat H.C. Andersen, Sakari Topelius ja Anni Swan. Tunnettuja taidesatuja ovat muun muassa Andersenin Pieni tulitikkutyttö ja Ruma ankanpoikanen. Taidesadut ovat opettavaisia sekä inhimillisiä ja ne antavat uusia näkökulmia elämään, jonka vuoksi ne toimivat hyvin muun muassa opetuksen välineenä. (Mäki & Arvola 2009, 40-42.) Taidesaduissa käsitellään olemassaoloon liittyviä tai moraalisia ongelmia enemmän kuin kansansaduissa. Taidesatuihin sisältyy paljon kaunokirjallista sekä kuvallista ainesta, tarkkaa henkilöiden ja ympäristön luonnehdintaa sekä yllättäviä juonenkäänteitä. (Kivilaakso 2010, 16.) Jako kansan- ja taidesatuihin perustuu lähinnä tekijyyden ideaan. Sillä toisin kuin kansansatu, taidesatu on kirjailijan luoma oma teksti, jossa esiintyy myös kansansatuperinteen piirteitä, mutta jossa puhuu kirjailijan oma ääni ja hänen esteettinen ilmaisunsa. (Rättyä 2012, 55.)

4 SADUT LAPSEN ELÄMÄSSÄ

4.1 Satujen merkitys lapselle

Ylösen (2000, 7) mukaan parhaassa satuiässä ajatellaan olevan 4-8-vuotiaiden lasten, mutta lapsen kehitystaso, elämäntilanne ja ominaisuudet vaikuttavat lapsen kiinnostukseen satuihin. Lapsille luetaan sekä kerrotaan satuja lasten viihdyttämiseksi, rohkaisemiseksi ja lohduttamiseksi, mutta myös käyttäytymisen ja moraalien opettamiseksi. Satujen avulla edistetään monien asioiden oppimista, mutta keskeistä saduissa on tunne-elämään vaikuttaminen. Sadun merkitys muodostuu kyseessä olevasta sadusta, lapsesta sekä tilanteesta, jossa satu luetaan tai on muuten esillä. (Mt. 27.) Sadut tukevat lapsen itsenäistymistä ja sosiaalisten taitojen vahvistumista. Saduissa käsitellään usein pelkoja, pettymyksiä, toiveita sekä haaveita. (Hakamo 2011, 60.)

Duursman, Augustyn ja Zuckermanin (2008, 554) mukaan lapselle ääneen lukeminen tai yhteisen lukuhetken jakaminen lapsen kanssa on yhdistetty nuorten lasten kasvavaan lukutaitoon. Lukutaidon määrittää ne tiedot ja taidot, jotka kehittyvät lapselle ennen kuin hän oppii tavanomaisia taitoja lukemisesta tai kirjoittamisesta. Yhteisen lukuhetken aikana lapsi oppii esimerkiksi tunnistamaan kirjaimia, ymmärtämään, että painettu teksti edustaa puhuttuja sanoja, käsittelemään kirjaa oikein sekä vaihtamaan sivuja. Lukens (2007, 23-25) tuo esille, että mikään ei ole tärkeämpää, mitä vanhemmat ja opettajat voivat tehdä lapsen henkisen ja sosiaalisen kasvun eteen kuin puhua sekä lukea lapselle ääneen. Lukemalla lapselle, lapsi oppii sanojen tunnesisältöjä. Lapselle ääneen lukemisella on monia hyviä vaikutuksia, kuten lukijan ja lapsen lähentyminen ja tunteelliset hyödyt. Lapsen kohdattaessa sanoja, ideoita ja kokemuksia, hänen maailmankuvansa laajentuu ja lapsi kasvaa sekä kehittyy.

Ojanen, Lappalainen ja Kurenniemi (1980, 17-18) kertovat, että satu koskettaa lasta muun muassa sen vuoksi, että satujen juuret ovat arkipäivän tilanteissa, ne ilmaisevat sanoin ja teoin sen, mitä lapsen mielessä liikkuu, tunnistavat lapsen vaikeudet ja ehdottavat niihin ratkaisumalleja sekä johtavat aina onnelliseen loppuun. Psykoanalyttikko Bettelheimin (1987, 10-11) mukaan ihmisen tulee kehittää

sisäisiä mahdollisuuksiaan siten, että hänen tunteensa, mielikuvituksensa ja älynsä tukevat sekä rikastuttavat toisiaan, ettei ihminen joudu elämän yllätysten armoille. Satujen ja tarinoiden tulisi pitää yllä lapsen mielenkiintoa, huvittaa häntä ja herättää uteliaisuutta. Jotta sadut voivat rikastuttaa lapsen elämää, tulisi niiden kiihottaa lapsen mielikuvitusta, auttaa lasta kehittämään älyään ja selventämään tunteitaan.

4.2 Sadut lapsen kielellisen kehityksen tukena

Kielen sekä vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksessä ei voida liikaa korostaa, sillä kieli antaa aineksia havaitsemiseen, tuntemiseen, tietämiseen sekä ajatteluun. Lisäksi kielen avulla ollaan yhteydessä toisten ihmisten kanssa. Lapsen kielen kehitys alkaa viimeistään syntymästä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.) Lapsi tarvitsee kieltä oman minän ja yksilöllisyyden ilmaisemiseen. Kieli on todella tärkeä asia kaikessa oppimisessa, koska tiedot hankitaan sekä varastoidaan muistiin kielen kautta. Kieli on yhteydessä lapsen koko kehitykseen ja se lisää ajattelun laajuutta sekä nopeutta. Kielenkäyttö tarkoittaa ajattelua, tunteiden ja toiminnan ilmaisua ja sosiaalista vuorovaikutusta. Lapsen kieli kehittyy jatkuvasti ja se liittyy olennaisena osana myös puheen kehitykseen. (Nurmilaakso 2011, 31.) Lapset oppivat kielen kuulemalla puhetta vanhemmilta, sisaruksilta, ystäviltä ja opettajilta. Lasten sanavarasto muodostuu kuultujen sanojen perusteella. Mitä suppeampaa kieltä lapselle puhuttaessa käytetään, sen rajoittuneempi on lapsen sanavarasto. Lapsen kapasiteetti uusien sanojen oppimiseen on melkein loputon. Lapset, jotka ovat iältään 3-5-vuotiaita, oppivat vuodessa yli kuusisataa sanaa. (Lukens 2007, xxiii.)

Satujen kuuntelu ja niiden kertominen on vanha, mutta erittäin hyödyllinen kielellisen harjaantumisen muoto. Satujen, tarinoiden sekä kuvakirjojen kuuntelun on hyvä olla päivittäistä. Seuratessaan tarinaa, lapsi oppii keskittymään kuuntelemiseen ja ymmärtämään kuulemaansa. (Hakamo 2011, 23, 60.) Lapsi on heti syntyessään valmis sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja hänen kielensä alkaa kehittyä vuorovaikutuksessa häntä hoitavien ihmisten kanssa. Aluksi ääntely on kokonaisvaltaista, mutta vähitellen siihen alkaa tulla mukaan muun muassa kiljahduksia ja

murinaa. Noin puolen vuoden iässä ääntelystä erottuu toistuvia tavurakenteita. Noin yksivuotiaana lapsi alkaa kiinnostua sanoista ja osoittelee esineitä sekä ihmisiä. Hyvin pian tästä hän alkaa toistaa aikuisen käyttämiä sanoja ja tuottaa ensimmäiset sanansa. Aikuinen voi tässä vaiheessa tukea lapsen kielellistä kehitystä katselemalla kuvia ja kirjoja lapsen kanssa sekä loruilemalla ja laulamalla lapselle. (Mt. 13-15.)

Kaksivuotiaana lapsi alkaa yhdistellä sanoja toisiinsa. Puhe on yhteydessä lasta ympäröivään maailmaan. Pikku hiljaa lapsen tuottamat lauseet pitenevät. Lasten kielen kehittyminen on kuitenkin hyvin yksilöllistä ja saattaa olla, että joku lapsi ei vielä puhu sanaakaan kaksivuotiaana. Kolmevuotiaan lapsen puhe on usein lähes täysin ymmärrettävää. Hän osaa kuvailla omaa tekemistään ja esineiden ominaisuuksia. Lapsen kiinnostus sana- ja loruleikeistä lisääntyy. Kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana lapsille mieluisissa tarinoissa on paljon toistoa. Neljävuotiaan lapsen ilmaisu alkavat olla yhtä tarkkoja kuin aikuisenkin. Lapsesta on tullut taitava kertoja ja keskustelija. Aikuiset pystyvät yhä paremmin tukemaan lapsen kielen oppimista. 4-5-vuotias lapsi on usein kiinnostunut saduista ja kertomuksista. Kuu-sivuotias lapsi jaksaa jo seurata jännittäviä sekä monivaiheisia tarinoita. Lapsen kiinnostus kirjaimiin ja äänneisiin kasvaa. (Hakamo 2011, 13-15.)

Satujen kuunteleminen on hyvää harjoitusta, mutta lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia eivät välttämättä jaksaa keskittyä kunnolla sadun kuuntelemiseen tai tuottamiseen. Näiden lasten kannalta toiminnallisuus on parempi vaihtoehto. Satuja voi kertoa myös esimerkiksi nukketheaterin avulla. Toiminnallisuutta ei saa kuitenkaan olla liikaa, koska lapsen tulee oppia kuuntelemaan myös satuja. (Adenius-Jokivuori 2005, 203.) Tarinat kehittävät lapsen kieltä ja ne antavat lapselle viestin, että aikuinen hyväksyy hänen sisäisen maailmansa. Satujen kautta lapsi pystyy rakentamaan paremmin omaa tarinaansa sekä identiteettiään. Kenties siten, että yhteinen tarina voidaan päättää perinteisellä lauseella "Ja he elivät onnellisina elämänsä loppuun saakka". (Niemi-Pynttari 2014, 2.)

Erytislastentarhanopettaja Ritva-Liisa Orvasto on kehittänyt tehostetun sadun lukemisen toimintamallin "Seitsemän minuuttia sadulle". Toimintamallin tavoitteena on vahvistaa kodin ja esiopetuksen yhteistyöllä lasten kielellisiä valmiuksia ja etenkin sadun ymmärtämisen taitoja. Orvaston ja kirjailija Kari Levolan käsikirjassa

vanhemmat haastetaan mukaan satutalkoisiin. Osallistuminen ei vie paljon aikaa vanhemmilta, mutta vaatii sitoutumista. Vanhemmat saavat sadun kotiin luettavaksi kerran viikossa. Seuraavana päivänä päiväkodissa varataan noin tunti aikaa saman sadun käsittelyyn. Aluksi satu luetaan, siitä keskustellaan ja sen jälkeen satu luetaan vielä uudelleen. Tämän jälkeen lapset jaetaan ryhmiin, joissa he piirtävät luetusta sadusta. Samaan aikaan jokainen lapsi saa aikaa kertoa sadusta omin sanoin mukana olevalle aikuiselle, jonka tehtävänä on kirjata kertomus tarinavihkoon. Sadun käsittely päättyy keskusteluun, jossa aikuiset tarkentavat yksinkertaisilla kysymyksillä sen, miten lapset ovat sadun ymmärtäneet. Keväällä tarinavihot lähetetään kotiin, jolloin lapsen kehitykseen liittyvät tiedot voi siirtää tukemaan koulutyöskentelyä. Lepola tuo esille, että esikouluikäisten lisäksi toimintamallia kannattaa kokeilla myös pienempien lasten kohdalla, jopa kaksivuotiaiden kanssa. (Stenberg 2011, 18-19.)

Tutkija Janne Lepola Turun yliopiston opettajankoulutuslaitokselta käynnisti tutkimuksen Orvaston kehittämästä toimintamallista. Tutkimus toteutettiin varsinais-suomalaisessa kolmentoista lapsen esiopetusryhmässä vuosina 2008-2009. Tutkimuksen tulosten mukaan lasten kuullun ymmärtäminen kehittyi jo yhden vuoden aikana ja erityisen hyviä tuloksia saatiin lähtökohdiltaan heikompien lasten kohdalla. Lisäksi lasten muistinvaraisen kerronnan taidot karttuivat ja päättelykyvyssä ilmeni kehitystä. Myönteiset tulokset heijastuivat myös koteihin, sillä yhteiset lukuhetket lähensivät perhettä ja lukuhetket jopa kaksinkertaistuivat. Tutkimuksessa mukana olleiden lasten kehitystä seurattiin ensimmäisen luokan loppuun asti. Seitsemän minuuttia sadulle -toimintamallin ajatuksena on se, että kodin ja päiväkodin kasvatuskumppanuus on valjastettu vahvistamaan lapsen kielellistä kehitystä. (Stenberg 2011, 17-19.) Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden tietoista sitoutumista toimia yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. (Kasvatuskumppanuus 2014.)

4.3 Tunteiden käsittely satujen kautta

Lapsen elämässä tunteet ovat hyvin olennaisia, joten sadut ovat hyvä keino rakentaa lapsen maailmaa. Tunteet ovat myös yhteydessä kuvitteellisuuden kehityk-

seen. Lapsi ei pysty kuvittelemaan vähäisten kokemusten takia yhtä paljon kuin aikuinen, mutta lapsi luottaa aikuista enemmän kuvittelunsa tuloksiin. (Ylönen 2000, 33.) Aggressiivisesti käyttäytyvien lasten ja lasten, joiden on vaikea tuntea myötätuntoa, olisi hyvä syventyä satuun ja käsitellä tunteita pienissä ryhmissä. (Mt. 93.) Tärkeimmäksi saduissa koetaan usein niiden herättämä tunne-elämys. Satu tarjoaa lapselle ratkaisuvaihtoehtoja tunnepulmille, kuten riittämättömyyden tunteeseen (Ojanen, Lappalainen & Kurenniemi 1980, 11,19).

Satujen tutkija Kieran Egan on todennut, että:

Suurimpia parhaiten satujen tuottamia iloja ovat niiden herättämät tunteet, satuihin syvennyttäessä tehdyt havainnot, että mukana on muutakin kuin todellisesta maailmasta peräisin olevaa: ihme. Tunne ihmeestä jää jäljelle, vaikka sadun yksityiskohdat unohtuisivatkin. Voimme ehkä tavoittaa, jos yritämme, sadun merirosvon tai noidan meille lapsena aiheuttaman tunteen. (Ylönen 2000, 33.)

Ylönen (2007, 7-9) tuo esille, että lapset kohtaavat usein monia tunteita herättäviä elämänmuutoksia ja kriisejä, esimerkiksi vanhempien eron. Kriisin kohdatessaan lapset tarvitsevat monenlaista apua. Lapsi voi tuntea vihaa, häpeää, syyllisyyttä tai pelkoa. Sadut ovat yksi mahdollisuus käsitellä tunne-elämän ongelmia ja pyrkiä vähentämään niitä. Saduissa on yleensä asioita, joiden ajatellaan koskettavan lapsen tunteita. Saduissa esiintyy samanlaisia ongelmia ratkaisuihin kuin lapsella, mutta ne eivät kuitenkaan tule liian lähelle lapsen omaa maailmaa, koska tapahtumat voivat sijoittua jonnekin kauas tai toimijoina voi olla myös eläimiä. Satujen kautta lapsen suru voi vähentyä eivätkä vastoinkäymiset tunnu enää välttämättä ylitsepääsemättömiltä.

Vaikeita tilanteita varten on olemassa omia satukirjoja, joiden kautta voidaan käsitellä lapsen tunteita ja keskustella niistä. Sadut itsessään ovat jo lohduttavia ja ne antavat lapselle mahdollisuuden käsitellä erilaisia tunteita. Satujen kautta lapsi voi erottaa hyvän pahasta ja saduissa esiin tulee usein myös kauneus, joka on voinut puuttua lapsen elämästä. Monikaan lapsi ei välttämättä halua puhua ikävistä asioista, joten satujen kautta niitä voidaan lähestyä sekä käsitellä symbolisen etäisyyden kautta. Lapsilla tulee olla aikaa käsitellä satua mielessään. Saduissa on aina toivoa ja niin on myös oikeassakin elämässä. (Niemelä & Lehtonen 2007, 5.) Ylönen (2008, 4) mukaan lapselle on hyötyä siitä, että häntä lähellä olevat kasvat-

tajat valitsevat luettavaksi satuja, joiden uskotaan auttavan lasta silloin kun elämä kolhii. Edellytys satujen toimimiselle on aito kiinnostus ja syventyminen satuun. Sen kautta satu herättää tunteita. Lasta kiehtoo usein sadun taika ja sen mukana tuomat todellisuuden ylittämät henkilöt ja tapahtumat.

Myös psykoterapeutti Junnola-Nyströmin mukaan satujen avulla voi saada kosketuksen omiin ajatuksiinsa sekä tunteisiinsa. Silloin kun lapsi pyytää aikuista lukemaan sadun, hän pyytää tavallaan kertomaan jotakin itsestään. Sadut toimivat välineenä lapsen sisäisen maailman sanoittamiseen. Satujen kautta voi sisäistää sekä ulkoistaa paineita tai sijoittaa pelottavia ajatuksia sekä tunteita satujen pahoihin hahmoihin. Lapsen psyykkisen kehityksen kannalta on tärkeää kohdata myös tuskallisia tosiasioita. Sadut eivät itsessään aiheuta pelkotiloja, vaan pelot tulevat jostain lapsen sisältä. Aikuisen olisikin hyvä olla utelias lapsen sisäiselle maailmalle ja sanoittaa sitä lapsen kanssa. Lapsi hyödyntää sadusta ne asiat, joita hän kulloinkin tarvitsee omaan kehittymiseensä. Sadun onnellinen loppu ja pahan saama rangaistus antavat lapselle toivoa tulevasta. Lapsi saa ajatuksen siitä, että hän pystyy selviytymään vaikeiden sekä ahdistavien ajatusten sekä tunteiden kanssa. (Niemi-Pynttari 2014, 2.)

Satujen tutkija Hilikka Ylönen (1998) on tehnyt väitöskirjan nimeltään Taikahattu ja hopeakengät - sadun maailmaa. Lapsi päiväkodissa sadun kuulijana, näkijänä ja kokijana. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville, mitä merkitystä päiväkodissa käsitellyllä sadulla oli eri lapsille. Tutkimuksessa oli mukana erään 5-7-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmän 23 lasta, mutta varsinaisesti tutkimukseen osallistui heistä neljä. Kolmella heistä oli tunne-elämän ongelmia ja yhdellä ei ollut mitään erityistä. Satuna oli Frank L. Baum'n kirjoittama Oz-maan taikuri. Sadussa kerrotaan tarinan henkilöiden vaarallisella matkalla kohtaamista vaikeuksista ja onnistumisista sekä loppujen lopuksi oman paikan löytymisestä.

Tutkimuksen aikana Ylönen havaitsi, että luettu satu tempaisi mukaan niin levottoman ja masentuneen suomalaislapsen kuin puutteellisesti suomen kieltä osanneen pakolaislapsenkin. Näillä kahdella lapsella oli sadussa oma mieleinen hahmo, jonka kokemia he pystyivät soveltamaan omaan elämäänsä. Pakolaisperheen lapselle sadun henkilön selviytyminen vaikeuksista ja onnistumisen kokemukset antoivat luottamusta siihen, että hänetkin hyväksytään uudessa kotimaas-

sa. Suomalainen avioeron perheessään kokenut lapsi pystyi sadun kautta vakuuttamaan siitä, ettei kumpikaan vanhemmista hylkää häntä. Tutkimukseen osallistunut lapsi, jolla oli kehitysviivästymä, sai luetusta sadusta selville vain joitakin yksityiskohtia kokonaisuuden jäädessä ymmärtämättä. Lapselle saattoi olla jopa haittaa siitä, että hän poimi vain jonkin yksityiskohdan ja ymmärsi sen väärin, eivätkä ryhmän aikuiset tienneet sitä. (Ylönen 1998.)

Ylönen tutkimukseen osallistunut lapsi, jolla ei ollut tunne-elämän ongelmia ymmärsi vaivattomasti luetun sadun, mutta mikään kyseisen sadun hahmo ei tuntunut hänelle läheiseltä. Sadussa ei luultavasti ollut hahmoa, jota hän olisi voinut tutkimuksen ajankohtana soveltaa omaan elämäänsä. Sadun tavoittamisen edellytys on tunnekokemus siten, että lapsi voi satua kuunnellessaan tuntea vihaa, jännitystä tai iloa. Tutkimustulokset osoittivat, että sadun ymmärtämiseksi tarvitaan muuta kuin tunnetta. Tulee olla ketju lapsesta satuun. Ketjun osia ovat kiinnostus satuun, siihen keskittyminen, riittävät tiedolliset valmiudet ja satu, jota lapsi pystyy sekä haluaa soveltaa elämäänsä. Levottomien lasten satuun keskittyminen ja kiinnostumisen edellytys oli esitystapa. Onnistuneiksi etenemistavoiksi osoittautuivat aikuisten esittämät näytelmäjakso. Tämän lisäksi sadusta keskusteltiin, piirrettiin ja askarrettiin. (Ylönen 1998.)

4.4 Sadut ja lapsen mielikuvitus

Sadut sekä tarinat kehittävät lapsen mielikuvitusta. Satu avaa tien mielikuvituksen mahdollisuuksien maailmaan tehden lapsen maailmasta suuremman. Sadun konkreettinen, lapsen ajattelua tukeva kieli luo ulottuvuuden niille alueille, joita lapsi ei muutoin voisi saavuttaa. Mutkikkaat käsitteet muuttuvat lapsen mielessä mielikuviksi, kielen sekä kokemuksen visuaaliseksi aineistoksi. Mielikuvituksen kehittyminen liittyy olennaisena osana lapsen myönteiseen kasvuprosessiin. Lapsen mielikuvituksen tuotos on yhdistelmä lapsen aiempia kokemuksia sekä kuvittelua. Tämän vuoksi sadut ovat lapsen vahvaa mielikuvituksen kasvualustaa. (Heinonen & Suojala 2001, 145; Koivunen 2009, 103.)

Sadun merkitys pohjautuu mielikuviin sekä kielikuviin. Sadun merkityksen lähtökohdaksi voidaan usein pitää vertauskuvaa eli metaforaa, joka tuo esille kahden

asian yhtäläisyydet ja erot. Sadun merkityksen perustuessa metaforaan, pitäisi sadusta ja lapsen maailmasta löytyä yhtäläisyyksiä, jotka lapsi ymmärtää. Mielikuvituksessaan lapsi tuottaa yhä uudelleen ja uudelleen ne tapahtumat sekä kohteet, jotka ovat eniten vaikuttaneet lapsen tunteisiin. (Ylönen 2007, 8-9.) Sadut ja tarinat hoitavat lasta monella eri tavalla. Ne antavat muun muassa lapselle mahdollisuuden luoda mielikuvia. Saduissa esiintyvien hyvien ja pahojen hahmojen kautta lapsi pystyy asettumaan eri rooleihin ja kokemaan sekä pelon että onnistumisen tunteita. Mielikuvitusmaailma ja kuvitellut satuhahmot ovat tärkeitä lapsen mielenterveydelle. Lisäksi ne lujittavat lapsen kokemusta todellisuuteen. (Mäki & Kinnunen 2008, 36-37.)

Matkat mielikuvitusmaailmaan vahvistavat lapsen todellisuudentajua sekä auttavat toipumaan todellisuuden pettymyksistä ja vaatimuksista (Niemi-Pynttari 2014, 2). Sadut auttavat lasta laajentamaan omaa kokemusmaailmaansa, koska ne sisältävät lapsen tunne-elämän rikastumiseen johtavaa mielikuvitusta. Mielikuvitus on paikka, jossa pystyy kohtaamaan pelot omilla ehdoillaan ja selviämään niistä voittajana. (Ojanen, Lappalainen & Kurenniemi 1980, 19-20.) Leikeissä lasten mielikuvitus työstää satua uudelleen. Lapset voivat jäljitellä leikeissään satuhahmoja tai kohdata vaaratilanteita yhä uudestaan ja selvitä vaaroista voittajina. Lapset pystyvät purkamaan leikeissä sadun jännitteitä tekemällä niitä asioita, joita he eivät muissa tilanteissa uskalla tehdä. (Luoto & Luoto 2001, 199.)

Sadun avulla lapsi pystyy luomaan kuvitteellisen maailman, jonka avulla hän selviytyy paremmin todellisuudesta. Saduista hän saa erilaisia vaihtoehtoja arkielämään ja voi valita niistä itselleen sopivimmat. (Ylönen 2000, 28-29.) Mielikuvituksen myötä lapselle avautuu mahdollisuus tuntea empatiaa eli hän kykenee kuvittelemaan miltä toisesta tuntuu ja osaa suhtautua toiseen myötämielisesti. Mielikuvituksen kautta lapsi kestää paremmin todellisuutta, koska mielikuvituksen avulla voidaan pehmentää, tasata ja korjata todellisuutta. Mielikuvituksen varassa voi ajatella, että asiat ovat tällä hetkellä näin, mutta huomenna saattaa olla paremmin. Mielikuvitus antaa mahdollisuuden myös rakentaa unelmia sekä tulevaisuutta, joka saattaa muuttua joskus todeksi. (Kalland 2014.)

5 SADUT VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset keräämäni aineiston ja sitä tukevan teorian kautta. Etsin keräämästäni aineistosta erilaisia ilmauksia, samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia, joista muodostin erilaisia alaluokkia. Tämän jälkeen yhdistelin toisiinsa liittyvät alaluokat yhteen ja muodostin niistä yläluokkia. Lopuksi yhdistin kokoamani yläluokkia yhteen ja muodostin niille yhteisiä kokoavia käsitteitä. Aineistoni jakaantui neljään eri yläluokkaan 1) varhaiskasvattajien määritelmä hyvästä sadusta 2) sadut päiväkodin arjessa 3) sadut osana varhaiskasvatusta ja 4) satu kasvattaa ja kantaa lasta. Varhaiskasvattajien määritelmä hyvästä sadusta-yläluokan alaluokkia olivat tarinallisuus, opetus, onnellinen loppu ja kuvat. Sadut päiväkodin arjessa-yläluokan alaluokkia ovat arjen perustilanteet, toimintatuokiot, opetushetket, retket, erilaiset teemat ja sadutus. Sadut osana varhaiskasvatusta-yläluokan alaluokkia ovat satujen merkitys varhaiskasvatuksessa sekä lapsen-, päiväkodin-, ja lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma. Satu kasvattaa ja kantaa lasta-yläluokan alaluokkia ovat kielellinen kehitys, tunteet, asioista keskustelu, läheisyys, mielikuvitus ja satujen haitat lapselle.

Varhaiskasvatuslain (19.1.1973/36, 1 luku, 1§, 2a§ ja 4§) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen tavoitteellista sekä suunnitelmallista opetuksen, kasvatuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta. Varhaiskasvatusta järjestetään sille varatussa tilassa eli päiväkodissa. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää myös yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota sanotaan perhepäiväkodiksi. Varhaiskasvatuslaissa lasten päivähoidolla tarkoitetaan varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen kehityksen ja iän mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä sekä hyvinvointia, tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve sekä järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen tultua esille tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä ja toimia yhdessä lapsen ja lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. Kunnan tulee huolehtia lasten päivähoidon järjestämisestä asukkailleen siinä laajuudessa ja sisällöltään sellaisena kuin laissa on säädetty.

5.1 Varhaiskasvattajien määritelmä hyvästä sadusta

Satujen tutkija Hilikka Ylösen (2000, 9) mukaan tarkka sadun määrittelemineen on viivan piirtämistä veteen. Hyvän sadun määrittelemineen ei siis ole helppoa. Myös tutkimukseeni osallistuneiden kasvattajien sadun määritelmistä löytyi samankaltaisuuksien lisäksi eroavaisuuksia ja kaikki toivat esille oman näkökulmansa hyvän sadun ominaisuuksista. Kasvattajat toivat esille sen, että hyvässä sadussa tulee olla jotain tarinaa, siinä tulee olla jokin opetus ja onnellinen loppu, eikä se saa olla liian pitkä. Lisäksi sadun tulee olla lapsen maailmaan sopiva, eikä se saa olla liian pelottava. Tärkeänä asiana koettiin myös se, että luetusta sadusta voidaan keskustella lasten kanssa. Lisäksi tärkeänä asiana pidettiin lasten ikää ja sitä, että satu on lasten ikätasolle sopiva. Eräs kasvattaja nosti esille myös sen, että hyvä satu on sellainen, johon kuulija voi samaistua ja josta voi löytää omassa elämässä esiintyä tilanteita.

Jaa-a, sellanen lapsen maailmaan sopiva, ne ymmärtää mistä siinä puhutaan ja ei oo liian pelottava, mutta voi myös olla vähä jännittävä. Tietenki on kiva, että siinä on, lapselle ei ehkä tarvi olla lapsen mielestä mitään opetusta tai mitään, mutta ehkä näin kasvattajan näkökulmasta se on kiva et siinä on joku juju. K4

Hyvä satu on sellanen, jossa voi olla joku tarina tai kertomus johonka voi ite samastua tai se kuulija voi samastua, löytää siitä jotain tuttua tai sellasta asiaa jonka mäki oon eläny tai joka mua mietityttää ja sitte siinä on varmaan hyvä alku ja hyvä loppu, mutta se loppu voi olla surullinenkin, mutta se voi olla iloinenki. Varmaan ne hahmot on tärkeitä, et ketä siinä on. Ja sitte se tilanne, et milloin sen luet, et mitä sillä kuulijalla on taustalla tai jotakin niin hyvä satu voi sitte antaa paljoki, jos on esimerkiks joku elämäntilanne tapahtunu ja se satu liittyy siihen niin siitä voi saada ohjeita tai lohtua tai ylipäänsä vaan sitä et hei joku muuki ajattelee tätä samaa asiaa. K6

Esille nousi myös se, että saduissa tulee olla hyviä kuvia. Lapsille suunnatuissa kirjoissa on yleensä kuvia. Satukirjojen kuvat viehättävät ja niillä on myönteinen merkitys lapselle. Kuvat voivat auttaa sadun ymmärtämisessä, kiinnostuksen heräämisessä ja säilymisessä. Kirjaa selattaessa, kuva voi houkutella tutustumaan juuri siihen satuun, johon se liittyy. Onnistuneen kuvan tunne välittyy samalla lailla kuin tekstinkin tunne. Kuva voi olla joskus ainoa keino saada lapsi tutustumaan

johonkin kirjaan ja sen tekstiin. Silloin kun kuvat ja teksti kuuluvat yhteen, voivat ne houkutella mukaansa vastahakoisenkin kirjaan tutustujan. (Ylönen 2000, 46-49.)

Hyvä satu, no lasten kanssa ei saa olla liian pitkä, et aika semmonen, no se juoni, on siinä tärkein, et pitää olla sellanen aika ytimekäs ja pitää olla tapahtumia, et lapset jaksaa keskittyä ja kuunnella ja toisaalta sillai et ei saa olla liian pelottava, et pitää ottaa se lasten ikä ja kehitys huomioon. Ja kyl mä sanoisin et sellanen ytimekäs juoni ja sen aiheen pitää olla sellanen, et se kiinnostaa lapsia ja pitää tota niin kiinnostaa lapsia ja jos miettii niinku kirjaa niin kuvathan on kauheen tärkeitä ja tälläset. Ite tykkään justiin kaikista klassikoista, Vaahteramäen Eemeli ja Pekka Töpöhäntää on luettu tuol eskariryhmässä paljon ja mitäs näitä muita nyt on Peppi ja Muumit. K5

5.2 Sadut päiväkodin arjessa

Haastatteluiden perusteella päiväkodin kasvattajat kokevat sadut tärkeänä osana päiväkodin arkea. Satuja voidaan hyödyntää päiväkodin arjessa hyvin monipuolisesti ja vaihtelevissa tilanteissa. Päiväkodin arjessa satuja hyödynnetään viiden kasvattajan mukaan ainakin jollain tavalla päivittäin ja yhden kasvattajan mukaan melkein päivittäin, ei kuitenkaan aivan joka päivä. Satuja hyödynnetään arjen perustilanteissa, erilaisissa tuokioissa, taitojen opettelemisessa, keskustelun välineenä, retkillä/ulkona ja erilaisten teemojen yhteydessä. Tärkeänä asiana koettiin myös se, että satujen hyödyntämisellä olisi jokin tarkoitus tai opetus.

No siis joka päivä me luetaan kirjoja, mutta se sit et onko se aikuisen lukemaa vai ei, et ei oo jokapäiväistä. Tai ainakaan niinku omalta osaltani. Kyllä mä niinku saatan jollekki lukea jonkun kirjan mutta se ei oo niinku sellasta yhtenäistä, et justiin se et lähetään vaikka ulos ja toiset lukee sillä välin kirjoja ja odottaa omaa vuoroa. K2

Parhaimmillaan päivähoito on lasten oman toiminnan, oppimisen, leikin, kulttuurin sekä vaikuttamisen paikka (Karlsson 2014, 226). Sadut ja tarinat ovat olennainen osa päiväkodin arkea. Satuja luetaan ääneen lapsille, niiden parissa mennään päivälevolle, niistä piirretään ja niiden pohjalta voidaan tehdä esityksiä. Monissa 3-6-vuotiaiden ryhmissä lapsille luetaan jatkosatua päivittäin. Päiväkodit ovat oivallinen paikka satujen käytölle, koska niissä ei vielä paina koulun tapaan opetus-suunnitelmat, vaan toimintaa on mahdollista suunnitella ja muuttaa lasten kehitys-

vaiheiden ja tarpeiden mukaisesti, joskus jopa vain yhden lapsen elämäntilanteesta lähtien. (Hämmäinen & Mäki 2009, 52-53.)

Hmm, no kyllä niitä päivittäin tulee käytettyä, isommilla se on sitä rutiinimaisempaa ehkä, mut pienemmillä meillä paljon lapset ottaa itekki sieltä kirjan ja vaan istahtaa syliin ja luetaan, mut siellä se ei oo niin suunnitelmallista. K5

Arjen perustilanteissa satuja hyödynnetään lepohuoneessa, ennen lepohuoneeseen menoa, aamupiirillä, rauhoittumishetkillä ja siirtymätilanteissa. Siirtymätilanteissa satujen lukemisen koettiin rauhoittavan tilannetta ja vähentävän meteliä. Erilaisia siirtymätilanteita voivat olla muun muassa ulkoilemaan tai ruokalaan meno, joihin lapset menevät portaittain. Satuja luettiin usein myös nukkumaanmenohetkellä joko ennen lepohuoneeseen menoa tai lepohuoneessa. Joka tapauksessa satujen lukeminen kuului tärkeänä osana nukkumaan menoa. Eräs kasvattajista kertoi, etteivät he lue satuja lepo hetken aikana vaan soittavat musiikkia, sillä heidän ryhmänsä on samaan aikaan lepohuoneessa pienten lasten kanssa, jotka jo nukkuvat kun vanhemmat lapset menevät lepohuoneeseen.

No isompien kanssa satu melkeinpä aina on tossa aamupiirillä, aamuhetkellä ja nukkarissa myös, ne on aika perus siinä päivittäin. Ja pienempien kanssa vähemmän tulee käytettyä aamupiirillä, nyt rupe sin miettiin et vois kyllä enemmänkin. Nukkarissa ei, meil on siel se cd-soitin, siellä ei. Enemmän isommilla niin se kuuluu siihen perusarkeen, just siihen aamupiiriin, nukkari. Ja toisaalta sellasissa siirtymätilanteissa voi hyödyntää, että ku kumminki pienryhmis mennään portaittain niin tulee sitä odottelua niin siinä. Ja sitten semmosissa rauhoittumishetkissä, semmosissa tulee käytettyä ja isommilla sit sellaset opetustilanteet jonki verran, et niissä pystyy käyttään. K5

Haastatteluun osallistuneet kasvattajat kokivat tärkeänä asiana sen, että satujen avulla voidaan keskustella lasten kanssa jostain aiheesta, kuten ystävyys, kiusaaminen tai vanhempien ero. Satujen tutkija Hilikka Ylösen mukaan päiväkodeissa tulisi keskustella saduissa esiintyvien henkilöiden tunteista, koska tunteet ovat keskeinen osa sadun ymmärtämistä (Ylönen 1998). Satuja ja tarinoita on tärkeä käyttää tietoisesti arvojen välittämisen tukemisessa. Mikäli lapsiryhmässä ilmenee esimerkiksi kiusaamista, aikuisten välitöntä puuttumista voidaan vahvistaa valit-

semalla satuja, joissa käsitellään ryhmälle ajankohtaista ongelmaa. (Kalliala 2012, 231.)

Lapsien kans voi niinkun keskustella jostain aiheesta sadun avulla et ensin luetaan joku satu vähä siitä aiheesta, että on ollu tosi paljon tuohon ystävyyteen ja kiusaamiseen liittyviä satuja ja sit lapsi pääsee paremmin niihin tunnetiloihin mukaan, että ne pystyy käsittelemään niitä henkilöitä siinä sadussa. Ja sitte voidaan puhua, et voisko susta tuntua esimerkiks samanlaiselta tuossa tilanteessa tai kaverista. K3

Näis isompien ryhmis ku lukee satua niin siellä voi olla jotain sanoja, jotka kuvaa jotakin, voi minkä mä nyt keksisin äkkiä, niin me pohditaan usein et mitä se oikein tarkoittaa ku sanotaan että se oli hilpeällä mielellä tai jotaki tämmösiä, kuvailevia sanoja jotka ei iha joka arjessa toistu niin neki on hyviä opetushetkiä, et aina pysähdytään välillä ja millä mielellä se nyt on jos se on sellanen tai mitä se tarkoittaa. K6

Eräs kasvattaja toi esille, että hän haluaa keskustella sadun lukemisen jälkeen lasten kanssa esimerkiksi siitä, miten lapset ovat sadun ymmärtäneet ja mitä siitä on jäänyt heille mieleen. Lapsen eettinen kasvatusta toteutuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa arjen keskellä. Päivittäin koetuissa tilanteissa opetellaan erottamaan oikea väärästä ja hyvä pahasta. Yhteiskunnassa hyväksytyjä arvoja lapsi oppii myös laulujen, tarinoiden ja runojen kautta. Hyvä satu saa miettimään ja pelkistää maailman sellaiseksi, että tunnemme sekä ymmärrämme sitä. Niinpä satu on hyvä eettisen kasvatuksen väline lapsen kanssa. (Ylönen 2005, 10-13.)

Sitte yleensäkki mulla on se et jos mä vaikka luen jonku kirjan niin mä haluan hirveesti kuitenkin keskustella siitä lasten kans, et ne niinkun, onko ne ymmärtäny siitä mitää, onko ne kuullu sitä, mikä niille jäi siitä mieleen. K2

Toronton yliopistossa vuonna 2014 tehdyn tutkimuksen mukaan satujen opettavuus riippuu siitä, onko satu syyllistävä vai kannustava. Tutkimus vahvistaa neljän moraalitytarinan vaikutuksia rehellisyyden edistämässä. Tutkimus sisälsi sadut Pinokkio, Poika, joka huusi sutta, Jänis ja kilpikonna sekä George Washington. Tutkimuksessa oli mukana 268 lasta iältään 3-7-vuotiaita. Lapset leikkivät tutkijan kanssa leikkiä, jossa heidän piti arvata äänen perusteella, mikä lelu tutkijalla on kädessään. Kesken leikin tutkija lähti toiseen huoneeseen ja pyysi, etteivät lapset katso seuraavaa lelua etukäteen. Tutkija palasi takaisin ja luki lapsille yhden sa-

dun neljästä eri vaihtoehdosta. Saduissa Pinokkio ja Poika, joka huusi sutta, valehtelemisen liitettiin negatiivisiin seurauksiin ja satu Jänis ja kilpikonna oli kontrollitarina, joka ei liittynyt rehellisyyteen. Satu George Washingtonista taas yhdisti rehellisyyden positiivisiin seurauksiin. Tarinan luettuaan, tutkija kysyi lapselta, oliko hän katsonut mikä seuraava lelu oli. Lapset, jotka olivat kuunnelleet positiivisen sadun George Washingtonista, kertoivat tutkijalle totuuden kolme kertaa todennäköisemmin kuin ne lapset, jotka olivat kuunnelleet negatiivisen tai neutraalin sadun. Rehellisyyteen inspiroiva vaikutus johtui tutkijoiden mukaan luetun sadun positiivisuudesta. Kun sadun loppua muutettiin negatiiviseen suuntaan, niin totuuden puhuminen väheni. (Lee ym. 2014; Kaaro 2014.)

Silloin, kun halutaan, että lapsi kiinnittäisi tiettyihin sadun asioihin huomiota ja soveltaisi niissä esiin tullutta omaan elämäänsä, keskustelu hänen kanssaan on tarpeellista. Tulee kuitenkin muistaa, että kaikki lapset eivät välttämättä halua jakaa omia ajatuksiaan muiden kanssa vaan pohtia niitä omassa mielessään. Osana kasvatusta satujen toivoisi herättävän lapsissa halun hyveeseen. Satujen sankareiden hyvien tekojen lisäksi tärkeitä ovat myös pahojen ihmisten tai eläinten varoittavat esimerkit, koska niin hyvät teot kuin varoittavat esimerkitkin voivat toimia sysäyksenä hyveeseen kasvamiselle. (Ylönen 2005, 10-13.) Eräs kasvattaja kertoi, että he ovat myös satumaalanneet lasten kanssa ja nämä hetket on koettu hyvin antoisiksi. Satumaalauksessa luetusta sadusta on keskusteltu lasten kanssa, jonka jälkeen lapset ovat saaneet piirtää siitä.

Ollaan luettu tarina ja pohdittu sitä kovasti, et mitä siinä tapahtu ja mil-
tä niistä henkilöistä tuntu ja oliko siellä kesä vai talvi ja mietitty monel-
la tavalla ja sitte lapsi on saanu vähä miettiä et mikä siinä sadussa oli
mun mielestä kaikista jännittävintä tai kaikista ihaninta tai mikä mulle
jäi eniten mieleen. Minkäläinen se tunnelma oli ja sitte sillä tavalla
pohjustettu ja lapset on saanu ite tehdä sen mikä on tuntunu kivalta ja
piirtää siitä sitte. Usein sitte myöhemmin ku ne on valmiit niin lapset
on saanu vielä esittää ne kavereille ja kertoa mitä mulla oli siellä, mitä
mä halusin tällä kuvalla kertoa. K6

Kasvattajat toivat esille sen, että satuja hyödynnetään myös erilaisissa toiminta-
tuokioissa. Satuja hyödynnettiin niin opetustilanteissa, erilaisten tunteiden opette-
lemisessä kuin erilaisten teemojenkin parissa. Pienten lasten kanssa sadut koettiin
hyvänä apuna erilaisten asioiden ja sanojen opettelemisessä. Lasta voidaan esi-

merkiksi opettaa käymään potalla siihen suunnatun kirjan avulla. Esikoululaisten kanssa sadut koettiin hyvänä keinona esimerkiksi numeroiden ja kirjainten opetuksessa. Lisäksi satuja voidaan kasvattajien mukaan hyödyntää erilaisten teemojen, vuodenaikojen ja juhlapäivien läpikäymisessä. Kasvattajat olivat usein työstäneet luettua satua myös jälkeinpäin esimerkiksi piirtämällä, leikkimällä tai askartelemalla jotain luetusta sadusta. Lisäksi satuja hyödynnetään esikoululaisten kanssa esikoulukirjan avulla, jonka kautta käydään vuoden aikana läpi kymmenen eri tarinaa.

Se on saattanu esimerkiksi olla joku teemaan liittyvä, vaikka väri teema, jonka mukaan on haettu nimenomaan. Teemaan se mun mielestä liittyy. Suunnitellaan tavallaan teema niin sitte on niihin otettu kirjoja niihin lisäksi ja tehty niistä toimintatuokio. Mä mietin tuota hyödyntämistä, et esimerkiksi joku Potta-kirja on saattanu olla tosi hyvä juttu, et sen avulla on opetettu lasta potalle, niin se on ainaki olla hyödyntämisen arvoinen tai Tutti-kirja. K1

No vaikka eskaria ku on ollu ja vaikka jotain kirjainta tai numeroitakimenty niin siihe pystyy yhdistään satua ja sitte tota on ollu tota tunnetuksi hommaa niin siinä on yleensä aina joku tarinanpätkä ja siitä on keskusteltu ja saatettu piirtää sitte jotain et se teema on oikeestaan siinä sadun ympärillä tai siitä lähtee. K5

Siinä on joka kuukaudelle oma tarina ja siinä seikkailee joka tarinassa samat henkilöt ja se on tavallaan heidän eskarivuosi. Ja nyt oli tällainen Taikamaan sirkus, niin siellä oli eri hahmoja ja kerran kuukaudessa oli uus tarina ja siihen tarinaan sisältyy sitte kaikki äidinkieli ja matematiikka ja ympäristötieto. Sitte vuoden aikana on ne kymmenen tarinaa, joiden sisälle mahtuu paljon paljon asioita. Ja sitte tosiaan sen mitä sieltä tarinasta nousee jotaki ystävyyttä ja kateutta ja riitaa ja surua ja mitä siellä kaikkea tuli niin niihin haetaan paljon sitte kirjastosta kirjoja jotka käsittelee sitte sitä samaa aihetta, minkä voi ottaa siihe eskaritarinan rinnalle. K6

Päiväkodeissa luettua satua voidaan käsitellä keskustelun lisäksi myös muulla tavoin. Kaikki lapset eivät halua, että heiltä kysellään sadun opetuksista, vaan he haluavat sisäistää sadun omassa rauhassa. Niinpä lapset voivat sadun lukemisen jälkeen esimerkiksi piirtää sadusta ja kuvittaa sen omien sisäisten kuvien kautta piirroksiksi tai maalauksiksi. Myös sadun näyttelemine on mainio tapa sadun kuuntelemisen jälkeen. Näyttelemine voi tapahtua joko niin, että lapset itse näyttelevät tai toteuttavat nukketeatterin. Tällaisessa työskentelyssä lapsella on mahdollisuus pysyä niiden tunteiden alueella, jolla myös satu toimii ja syventää omaa sadun kokemusta. (Jantunen 2007, 33-34.)

Sitte tietenkin erilaisia niinku teemoja käydään kirjojen kautta läpitte. Ja sitte no viime vuonna meillä on ollu tota tunnekasvatusta aika paljon, niin siinä me pureuduttiin tohon Rumaan Ankanpoikaseen aika paljon, että me käytiin kirjoista sitä läpi ja me leikittiin sitä satua aika monta kertaa ja sitte myöskin askarrettiin ja väriteltiin. Se oli niinku ainaki tosi... huomaa niinku mikä hyvä väline se on käydä niitä tunteita, mitä se satu herättää leikkimällä läpitte ja.. meillä oli vähä sellanen ryhmä, että piti keksiä jotaki sellasta, vähä että miten voi asettua siihen toisen asemaan ja miltä se tuntuu ku kiusataan ja se on puolustuskyvytön. Voi olla ihan niinku vaikka vuodenaikoihin liittyviä tai juhlapäiviä on aika hyvä tai tämmösiä, vaikka ystävänpäivää ja just pääsiäistä niin niitä on niinku kiva käydä kirjojen kautta ja sitte tota tietenkin jotaki isompia teemoja, kuten kaveritaitoja. K4

Osa kasvattajista toi esille sen, että satuja voidaan hyödyntää myös ulkona, kuten retkillä, jolloin poistutaan tutusta ja turvallisesta ympäristöstä. Eräs kasvattaja kertoi, että kesällä he olivat laittaneet vanhoja mattoja nurmikolle ja lukeneet kirjoja niiden päällä. Lisäksi satuja voidaan hyödyntää silloin, kun lapsiryhmään tulee uusi lapsi, joka saattaa olla hyvin itkuinen.

Ainaki semmonen, jos on ihan uus lapsi, joka saattaa olla vähä itkuinen. Lapsi saa läheisyyden ja se voi tilannetta helpottaa. Pojalla esim. joku Traktori-kirja. No esimerkiksi ulos kun mennään tai retkelle, niin saatetaan ottaa joku kirja mukaan. Ei niitä nyt aina sisällä lueta. K1

Satuhetket auttavat kasvattajaa havainnoimaan ja ymmärtämään lapsia ja heidän tapansa kokea asioita. Lisäksi kasvattaja oppii tuntemaan paremmin itseään kasvattajana. (Luoto & Luoto 2001, 199.) Hämmäisen ja Mäen (2009, 55-57) mukaan satuhetkien tulisi olla rauhallisia ja mukavia. Läsne voi olla joko koko ryhmä tai jonkin perusteen mukaan valittu pienryhmä. Aikuisen tulee olla aidosti läsnä kaikissa päiväkodin vuorovaikutustilanteissa ja varsinkin sadunkerrontatilanteissa, koska lapset vaistoavat hyvin herkästi, mikäli aikuinen ei ole toiminnassa mukana koko sydämellään. Satujen käyttö on myös aikuiselle antoisaa, sillä niihin panostaminen näkyy lasten toiminnassa ympäri vuoden. Lasten nauttiminen saduista ja niihin eläytyminen on merkittävä palkka kertojalle. Satuhetkien olisi hyvä alkaa aina samantyyppisillä tavoilla, joiden myötä lasten on helppo rauhoittua ja siirtyä sadun ajattomaan sekä taianomaiseen maailmaan. Tutut tavat voivat olla

muun muassa tietynlainen valaistus tai kellon kilahdus. Satuhetkiin voi liittää myös niin sanotut sylivuorot, jolloin jokainen lapsi pääsee omalla vuorollaan aikuisen syliin. Sadun lukeminen voi tapahtua joko piirissä istuen tai maaten, siten että jokainen lapsi näkee kuvat tai sitten niin ettei kuvia ole tarkoituskaan nähdä, vaan annetaan lasten mielikuvitusten kuvittaa sadut.

Mulla on siis tapana, kun mä luen niin mä saatan istua, no isompien kanssa saatan istua vähä niinku penkilläki, mut pääperiaatteena on et istun lattialla, ihan lähellä sitä lasta. Toimintatuokioilla, kun on vähä enemmänki niitä niin mä näytän kuvia, mut silloinkin mä istun lattialla.
K1

Osa kasvattajista toi esille myös sen, että sillä on suuri merkitys, miten satuja luetaan. Erään kasvattajan mukaan satuja tulisi lukea hyvin elävästi, eikä tasapaksulla äänellä, jolloin satua jaksaa kuunnella paljon paremmin ja lasten mielenkiinto satua kohtaan voi herätä. Suojalan (2009, 42-43) mukaan lapsen kehitystä ajatellen ei ole tärkeää vain se, että luetaan, vaan se, miten satuja luetaan. Satuhetket olisi hyvä järjestää siten, että lapsen kiinnostuksen kohteet sekä motivaatio on huomioitu. Lisäksi tulisi tukea lapsen tarinan hahmottamista ja sadun sisällön ymmärtämistä. Satujen lukemisen yhteydessä korostuu usein rauha ja kiireettömyys, mutta lukemisen ei aina saisi olla vain keino rauhoittua tai harjoitella keskittymistä. Näiden tilanteiden lisäksi tarvitaan loruttelu-, ja satuhetkiä, joissa lapsilla on mahdollisuus aktiivisesti osallistua, jakaa kokemuksiaan sekä mielikuviaan yhteisesti ja keskustella eri tavoin. Satua voidaan esimerkiksi leikkiä ja käydä yhteisesti läpi muun muassa draaman keinoin. Päivähoidossa tarvitaan niin yksilöllisiä, pienen ryhmän kuin kaikkien yhteisesti jakamia satuhetkiä. Karlsson (2014, 55) tuo esille, että kaikessa lasten tekemisessä tärkeitä asioita ovat ilo sekä huumori. Lapset yhtyvät helposti nauruun ja hassuttelevat paljon. Huumorin yhteisöllinen voima näkyy helposti myös sadunlukutilanteissa. Yhteinen nauru yhdistää usein erilaiset sekä eri-ikäiset ihmiset.

Sitte se taas, että kuinka sä esimerkiksi luet niin se on mun mielestä tosi tärkeä, että eläydytkö sä itte siihen, sä oot niinku siinä tavallaan mukana niin se on mun mielestä tosi tärkeä. Jos mä vaikka tasapaksulla äänellä kuuntelen jotaki joka lukee ja näin niin mä en saa siitä mitään irti. Mut sitte taas jos se on sellasta elävää kerrontaa niin se on niinku jaksaa itteki kuunnella. K2

Tietyntyyliset sadut ovat usein tyypillisiä ja osuvia lapsen eri kehitysvaiheissa. Jossakin vaiheessa satu tulee lukea uudelleen ja uudelleen, jonka jälkeen satu ei olekaan enää kiinnostava. Silloin satu on tehnyt tehtävänsä ja antanut lapselle mahdollisuuden työstää sadun keskeistä sisältöä ja vahvistanut lapsen mieltä. (Brummer 2003, 84.) Niinpä sadun valinnassa huomiota tulee kiinnittää lapsen ikään, kehitystasoon, elämäntilanteeseen, sadun sopivuuteen ja lapsen mieltymyksiin. Lisäksi päivähoitossa huomioon tulee muistaa ottaa koko ryhmä. Jos päädytään satuun, joka ei pelota ketään, niin jännitystä kaipaavat ja aggressioiden purkamista tarvitsevat lapset eivät pysty käsittelemään vihaansa ja tuntea vahingoniloa pahan tuhoutumisesta. Lempeä satu on kuitenkin hyvin turvallinen valinta, koska se tuo hyvän mielen monelle lapselle. Mitä vanhemmista lapsista on kyse, mitä paremmin kasvattaja tuntee lapset, mitä pienempi ryhmä on ja mitä enemmän saduista keskustellaan, sitä syvemmälle meneviä satuja voidaan valita. Silloin, kun tutussa ja turvallisessa ryhmässä luetaan ja pohditaan sadun esille tuomia asioita, niin lapsen tuska voi lievittyä sadun henkilöiden vaikeuksien sekä onnistumisten avulla. (Ylönen 2000, 93.)

Jos lasta kiinnostaa joku määrätty satu, niin sitä luetaan miljoonaan kertaan niinku pienten puolella. Ne hakee aina uudestaan sen saman kirjan ja se luetaan uudestaan. Mä oon ainaki ollu valmis lukemaan sitä samaa. Isommat valitsee myös samalla lailla samaa kirjaa. K1

Kasvattajien mukaan päiväkodissa luettavat sadut valitsee joko lapsi tai aikuinen. Aikuinen valitsee sadun usein teeman tai aihepiirin mukaan ja lapsi taas mielenkiinnon. Kasvattajat pitävät tärkeänä, että sadussa on jokin opetus tai sen avulla voidaan opetella esimerkiksi pienten lasten kanssa asioiden nimeämistä. Sadun valintaan vaikuttaa yleensä myös tilanne. Pienen ryhmän kanssa voi lukea pidempiä satuja ja isomman ryhmän kanssa taas lyhempiä. Satukirjoja lainataan joko kirjastosta tai kirjastoautolta, joka käy päiväkodin pihassa. Monet kasvattajat toivat esille sen, että lapset voivat myös itse päivän aikana ottaa satukirjoja kirjalaatikosta, joka on lasten saatavilla.

Vähän teeman mukaan ja sitte että lähtis niinku lapsista niitä ideoita mitä huomataan vaikka niiden leikeissä olevan pinnalla tai ryhmän dynamiikassa, miten täällä lapset toimii keskenään tai sitte ihan vuoden-

ajan mukaan. Ja tota näitä julapyhiä ja muita on sitte tosi helppo kirjojen kautta käydä läpi. Sen niinku huomioi, että meillä kasvattajilla on, et se on niinku tarkotuksen mukasta ja kuuluu johonki toimintasuunnitelmaan mitä me täällä tehään. Se on mielekästä että ne sadutki liittyy johonki et mitä tehdään muutenkin tässä. K3

Ku on paljon lukenu niin on tullu paljon sellasia lempikirjoja mistä tykkää, on lukenu omille lapsille ja niistä on tullu läheisiä ja ihania satuja, niitä tykkää lukea ja sitte vähä seuraan lapsia, ku he saa tuoda omia kirjoja tai jos on jotain ohjelmia josta ne paljon juttelee ja satun löytämään just et mikä niitä lapsia kiinnostaa ketä siinä nyt on. Välillä valikoin sen aiheen mukaan mikä meillä mahtaa olla. Kirjastoistaki saa mahtavaa apua, ku antaa vaan aiheen niin sieltä saa mahtavaa apua. Et ne kerää siellä valmiita kirjapinoja, joita voi lainata ja tähän kirjastotalleki pystyy tilaamaan ja hakemaan valmiin nipun kirjoja, jos sulla on joku iso aihe tulollaan mitä haluaa sitte enemmän. Varmaan sitte ku lapset on joskus meidän mukana ja yleensä onki tuolla kirjastotalolla et he saa sitte itekki valita. Sitte mitä pienemmillä on niin etin toki satuja, joissa on enemmän sitä kuvitusta ja sitte taas näille isoille on iha hyvää kuuntelu harjotusta se et on vähä enemmän sitä kertovaa tekstiä ja sit kuvia vähä vähemmän. K6

Kirjojen valinnoissa kasvattajilla on suuri vastuu, koska kirjallisuuden valitseminen on tärkeässä asemassa hankittaessa lapsille kielellisiä taitoja rikastuttavia kokemuksia. Kirjojen olisi hyvä olla vaihtelevia ja lukemiseen liittyvien kokemusten tulisi olla positiivisia (Alijoki 2011, 82.) Luettavat sadut sekä kirjat on hyvä valita ryhmän yleisen tilanteen tai yksittäisen lapsen elämäntilanteen mukaan. Mitä pienempien lasten ryhmästä on kyse, sitä merkittävämpiä asioita ovat sadun selkeys, kuvat ja satuhetken tunnelma. (Hämmäinen & Mäki 2009, 53-56.) Haastatteluun osallistuneiden kasvattajien mukaan satuja valittaessa tulee huomioida myös lasten ikä. Esimerkiksi pienten lasten kanssa katsellaan usein kuvakirjoja, josta nimetään asioita. Tärkeänä asiana pidettiin myös satukirjojen kuvia, joiden avulla lapset jaksavat kuunnella ja seurata satua usein paremmin. Eräs kasvattaja toi esille myös sen, että viisivuotiaalle voi lukea jo sellaisia satuja, joiden ei tarvitse olla niin tosia. Viisivuotiaan mielikuvitus antaa jo myöden lukea jotain epätodellista kun taas yksivuotiaalle kerrotut asiat tulee olla aika todenperäisiä.

No ehkä aihepiirin mukaan, mutta myöskin kyllä sitte vähä tilanteen mukaan, että niinku kyllä pienessä ryhmässä sä voit lukee pidempiä satuja ja sitte aamuhetkellä ku on paljon niin sen pitää olla aika lyhyt ja sitte isot kuvat ja että niinku, isompi ryhmä jaksaa sitä seurata ja kuunnella. No välillä lapset tietenki ite pyytää, et voitko lukea just tä-

män kirjan, mutta kyllä aika usein aikuinen sitte itekki. No aihepiirin mukaan ehkä että mitä joku tietty kirja käsittelee ja sitte vähän sitä että aika paljon se menee senki mukaan, et on sopivan pitkä, et voi aatella et lapsi jaksaa sen keskittyä kuuntelemaan alusta loppuun asti. Tietenki niinku vähä senki mukaan, vaikka ei nyt periaattees tyttöjen ja poikien satuja oo, mutta kiinnostuksenkohteet voi olla vähä erilaiset niin sitte sen kuuntelijoidenki mukaan, et onko siellä isompia tyttöjä vai pienempiä poikia. K4

No isompien kanssa mä tykkään että siinä on joku tavallaan se aihe, siinä olis tavallaan se opetus vaikka joku ystävyys tai tämmönen, et sitte siitä voi jutella sadun jälkeen. Mut pienemmillähän ne on paljon niitä kuvakirjoja ja ei tavallaan vaikka siinä olis tekstiä niin ne ei välttämättä jaksaa kuunnella sitä. Et se on enemmän sitä, et katotaan et pallo ja koira ja kissa ja nimetään yhdessä. Kyllä ne on niin allejä että ne toistaa kyllä perässä ja hoksaa nopeesti ja sittehän ne nyt ku monta kertaa sitä samaa kirjaa mennään niin ne iteki osottaa, kyllä ne hyvin ne niistä mun mielestä oppii ja ne on kumminki niin kivoja ne kuvakirjat ja värikkäitä ja selkeitä niin kyllä. K5

Kasvattajien mukaan satuja hyödynnetään päiväkodissa hyvin, mutta joidenkin kasvattajien näkökulmasta satuja voisi hyödyntää enemmänkin. Esille tuotiin se, että satuja tulisi muistaa hyödyntää säännöllisesti ja useammin jonkun lapsen kanssa kahden kesken. Lisäksi satuja voisi hyödyntää enemmän esimerkiksi aamuhetkillä, kokoavana hetkenä, askarteluissa, toimintatuokioilla ja nukketheaterin muodossa.

Ehkä se, että muistettais näitä niinku käyttää säännöllisesti ja sitte sitä kirjan lukua jonku lapsen kans kahden keskenki. Niin ja sitte mitä me ei nyt olla tehty hetkeen niin se voi liittyä vaikka johonki askarteluunki, et lapsi voi poimia sieltä jotain mitä hän haluais toteuttaa käsin siitä tarinasta. K3

Kasvattajista viisi kertoi hyödyntäneensä satuja myös saduttamisen kautta aiemmassa tai nykyisessä lapsiryhmässään. Kasvattajien mukaan sadutusta voi toteuttaa monella eri tavalla. Apuna saduttamisessa voi halutessaan käyttää muun muassa leluja tai kuvia. Sadutuksessa koettiin tärkeänä asiana se, että satu lähtee lapsesta itsestään eikä lasta johdatella mihinkään. Aikuisen tehtävänä on kuunnella lapsen tarinaa. Lisäksi kasvattajat nostivat esille sen, että sadutuksen kautta lapselle annetaan mahdollisuus kertoa itse tarinaa ja hyödyntää siinä omaa mielikuvitusta.

Mun mielestä se on sitä, et annetaan lapselle ite mahdollisuus kertoa tarinaa, tarinoita ja oman mielikuvituksen pohjalta, et se saa hyödyntää sitä omaa mielikuvitusta ja tämmöstä. K5

Lasten tulee tulla kuulluksi ja heillä on oikeus vaikuttaa heitä koskevaan jokapäiväiseen toimintaan. Viime vuosina on etsitty erilaisia menetelmiä kuulla lasta, mutta sopivien menetelmien löytäminen ei ole ollut ongelmatonta. Esimerkiksi pienten lasten kuulemiseen sopivia menetelmiä, joita voisi arjessa hyödyntää, on vaikea löytää. Sadutus on nykyisin yksi käytetyimmistä menetelmistä, jonka kautta lapsi saa kertoa oman tarinansa valitsemastaan aiheesta ja voi tällä tavoin ilmaista itseään. Sadutus perustuu siihen oletukseen, että jokaisella on jotain tärkeää ja ainutlaatuista kerrottavaa iästä, sukupuolesta tai kulttuuritaustasta riippumatta. (Karlsson 2013, 1109-1111.)

Sadutusmenetelmä on seurausta pitkään jatkuneesta tutkimus- ja kehitystyöstä pääasiassa kouluilla ja päiväkodeissa (Karlsson 2013, 1111). Menetelmä on kehitetty Suomessa ja sen kehittämisen aloitti valtiotieteen tohtori ja koulupsykologi Monika Riihelä Suomessa 1980-luvulla. Riihelä kokeili kerrontaa terapeuttisena välineenä lapsen itsetunnon ja osaamisen esille tuonnissa. Vuonna 1995 käynnistyi Riihelän aloitteesta Stakesin Satukeikka-hanke, jonka kautta sadutuksesta tuli laajasti sovellettu sekä käytetty menetelmä. Satukeikka-hanketta johtivat Monika Riihelä ja Liisa Karlsson. Hankkeen kautta menetelmä sai nimekseen sadutus. (Karlsson 2014, 192; Karlsson 2013, 1111.)

No mä tykkään itte saduttaa esimerkiksi niinku lasten kanssa. Ja sitäki voi niinku toteuttaa niin monella eri tapaa. Se on niinku iha kiva ja sitte kuitenkin ku lapsilla on niin hyvä tuo mielikuvitus niin siitä syntyy vaikka mitä. Mullaki on vaan siinä apuna vaikka lelut tai ei välttämättä mitään, vaikka keskustellaan ja se lähtee niinku siitä. Mutta et se on lapselleki opettavaista, niinku että mitä sä kerrot, miten sä kerrot, kuinka sen niinku ymmärtää niinku toinenki. K2

Sadutuksessa vanhempi tai työntekijä sanoo lapselle tai lapsiryhmälle: "Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat." Saduttaja ei anna lapselle aihetta, eikä tee lisäkysymyksiä. Kun lapsi kertoo satua, saduttajan tehtävänä on kirjata se ylös juuri samalla lailla kuten lapsi kertoo. Samalla sadutta-

jan tulee keskittyä kuuntelemaan lapsen kertomusta. Tämän hän voi osoittaa ilmeillään puuttumatta sadun sisältöön. Lopuksi saduttaja lukee sadun lapselle, joka voi halutessaan korjata tai muuttaa kertomaansa satua. Tällöin satu säilyy lapsen päätäntävallassa. (Karlsson 2014, 24.)

No mun mielestä se on sitä, että lapsi saa kertoa ihan täysin ja aikuinen vaan kuuntelee ilman että aikuinen johdattaa mitenkään ja se on tavallaan arvokasta mitä lapsi sanoo ja se kirjataan ylös ilman että aikuinen yrittää saada siihen jonku logiikan. Mä oon aika vähän saduttanu kyllä.. mutta jonki verran. Tota ehkä sellasia lähinnä et lapsella on ollu joku kuva ja hän on sitte kertonu mitä siinä kuvassa on tai mitä siitä tulee mieleen, se on aika paljon lapsen mielikuvituksen varas ker-tooko se sitte ihan mitä konkreettisesti näkyy vai kuvitteleeko se siihen jotain muutaki, taustaa tai mitä sitä ennen on tapahtunu tai sitä kuvan ottamista. K4

Karlssonin (2014, 18-19) näkemyksen mukaan sadutusta voi toteuttaa mitä erilaisimmissa paikoissa, kuten kotona, päiväkodissa ja sairaalassa. Lapsia voi saduttaa niin kahden kesken kuin pienessä tai suuressa ryhmässäkin. Sadutus voi tapahtua yksitellen tai muiden läsnä ollessa. Sadutuksen kautta lapset pystyvät muokkaamaan omat ajatuksensa tarinaksi. Aikuiset voivat ottaa sadutuksen kautta lapset luontevalla tavalla mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Tutkimusten mukaan sadutuksen laaja-alaiset vaikutukset tulevat esille silloin, kun lapsia sadutetaan säännöllisesti ja luontevana osana toimintaa.

Sitä voi olla niin monenlaista ja ite oon varmasti vasta murto-osan niistä kokeillu. Kuitenkin pääasia että se lähtis siitä lapsesta, et sitte tekis tavallaan pikku hiljaa. Ettei iha ensimmäisenä oo lapsella se kokemus, että tai valitse tosta vaikka kolme tavaraa ja kerro niistä satu, ettei kaikkea anneta sille lapselle heti, et nyt sun pitää tehdä näin tai sitte et lähtis niinku hyvin semmosesta missä tulis tutuksi se tilanne lapselle. Ja sä voit olla vaikka pienes porukassa ja välillä että on yksin, et jos se auttaa rohkenemaan tulla ääneen siinä asiassa ja et vähä eri tavoilla. Pikku hiljaa semmosta, ettei heti ensimmäisenä et kaikki pitää siihe satuun itte keksiä. Et esimerkiks jonku tutun sadun kautta ja jatkamalla sitä ensin. K3

Kasvattajien vastausten mukaan sadutuksesta on monenlaista hyötyä lapselle. Sadutuksen kautta lapsen itseluottamus kasvaa ja mielikuvitus rikastuu. Kasvattajien näkökulman mukaan lapset kokevat tärkeänä sen, että he saavat kertoa te-

kemänsä sadun muille tai että heidän satunsa luetaan toisille. Esille nousi myös se, että lapsen kerronnantaidot saavat harjoitusta ja lapsi kokee tullessa kuulluksi. Sadutuksen kautta lapsi saa kasvattajien mukaan myös purkaa omaa mieltänsä ja tuoda omia ajatuksiaan julki ja tuntee, että hänen sanallaan on merkitystä.

No justiin se et ne saa käyttää sitä omaa mielikuvitusta ja sitte se on niinku iso asia lapsille ku ne saa sen vaikka esittää toisille tai se luetaan toisille, tai et ne saa, että niinkun tuodaan jotenki julki. Että mä oon nyt saanu tän ja mä oon tän tehny et eikö oooki hyvä. Siitä tulee niinku semmonen kiva juttu, niinku kokemuksenaki. K2

Valtavasti sitä semmosta itseluottamusta, että mä keksin jotain tollasta ja sit sellasta yhteishenkeä. Ollaan yhdessä tehty jotain. Ja tota tietysti se mielikuvitus siitä sitte laajenee ja tota no lähinnä sitä semmosta, päällimmäisenä on jääny mieleen se sellanen mielihyvä niinku lapsen kasvoilta et se on innostunu siitä. Et kyllähän siitä kaikkea muuta ki oppii käsitteitä. K3

Sadutus on tarkoitettu kaiken ikäisten ihmisten kuuntelua ja osallisuutta korostavaksi työvälineeksi käytännön työhön, tutkimukseen ja kehittämiseen. Sadutus on hyvä keino toteutettavaksi lasten kanssa. Menetelmän kautta kuunnellaan lasta ja se antaa läheisyyden sekä turvallisuuden tunteen lapselle. Sadutusta voidaan käyttää myös erilaisten kriisien käsittelyssä, jolloin voidaan kuunnella sitä, mitä toinen haluaa kertoa. Lisäksi sadutusta voidaan käyttää dokumentointivälineenä muun muassa lasten leikkiessä tai musisoidessa. Sadutus mahdollistaa lasten osallisuuden ja voi ehkäistä syrjäytymistä. (Sadutus.) Kasvattajien mukaan sadutus toimii hyvänä havainnointikeinona muun muassa lapsen kielellisen kehityksen arvioimisessa.

Kyllä siinä saa tietoa, missä vaiheessa kukakin on siinä kielen kehityksessä ja vähä siitä minkälaisia mielikuvia asioita ja kenellä on sitä huumoria ja kuka on vähä totisempi tyyppi, et iha sellasta luonne asiaa. Sitte tota kielellistä kehittymistä ja sitte vähä sitä sosiaalista, et kuka jännittää tilannetta ja arvioi itteään niihin muihin nähden ja kuka jännittää tilannetta ja sanoo juuri niinku se edellinen tai kuka on hyvin kekseliäs ja rohkea kertomaan sitä mitä sä itte aattelet. Et kyllä siinä paljon pystyy havainnoimaan. K6

Kasvattajat kokivat myös itse saavansa paljon lasten saduttamisesta. Kasvattajat toivat esille sen, että sadutuksen kautta pääsee hyvin sisälle lapsen omaan maailmaan ja esille voi nousta jotain uutta lapsen elämäntilanteesta, kuten läheisen kuolema. Lisäksi sadutuksen myötä saa olla yhdessä lapsen kanssa.

No se pääsee vähä niinku tutustumaan lapseen eri tavalla ja pääsee vähä niinku lapsen pään sisään. Ja tota noin niin tutustuu lisää ja tavallaan niinku kyllähän se lapsen kielestä kertoo ja siitä miten lapsi pystyy kertomaan omaa tarinaa, missä vaiheessa se niinku kielen kehitys menee ja niinku mielikuvituski ja tuleeko siellä niinku sitä tunnetilaaki, et minkälaista se tarina on, et onko se sellasta neutraalia vai onko siinä jotaki niin vaikka iloista ja surullista, vai mitä siinä on niinku menossa ja ehkä se vois heijastaa sitä lapsen tunnetilaa muutenki. K4

5.3 Sadut osana varhaiskasvatusta

Kaikki haastatteluun osallistuneet kasvattajat kokivat satujen merkityksen varhaiskasvatuksessa erittäin tärkeäksi. Kasvattajien mukaan satujen kautta voidaan käsitellä jotain lapsen perheessä tapahtunutta asiaa. Kasvattajat toivat esille, että satujen avulla voidaan keskustella vaikeistakin asioista lasten kanssa, kuten vanhempien erosta, mutta tärkeää on muistaa se, että myös iloisista asioista voidaan keskustella lasten kanssa satujen avulla. Sadut koettiin tärkeänä myös lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa. Lisäksi satujen kautta lapsen mielenkiinto lukemista kohtaan voi kasvaa. Näiden asioiden lisäksi kasvattajat toivat esille, että satujen kautta lapsi saa läheisyyttä, syliä ja yhdessäoloa.

Mä koen ne niin äärettömän tärkeeksi. Esimerkiksi jos perheessä on sattunu jotain, vaikka mikä, vaikka lapsen syntymä niin sitä on sen kirjan kautta helppo käydä läpitte, on se sit asia mikä tahansa. Eikä sen tarvi aina olla mikään paha asia, vaikka lentokoneella lähtö lomalle tai hammaslääkäri. Tavallaan käydään niitä eri asioita läpi ja isommallaki joukolla, eikä vaan yhen lapsen vaan monta lasta. K1

Kyllä mä nään ne tärkeenä ja että tota paljon niistä on hyötyä. Justiin että isommille ku luetaan niin pystyy nostamaan niitä jotain vaikka ystävyys teemaa esiin ja tällästä. Ja keskustella ja justiin niiden pohjalta on helppo keskustella ja lähtee niinku jatkotyöstään tavallaan. Ja toisaalta mun mielestä ne on tärkeitä sellasia rauhottumishetkiä, et rauhututaan yhdessä ja kuunnellaan. Sellasia yhdessäolohetkiä, et vaikka sylittelyä siinä samalla ja luetaan ja pientenki kanssa tulee sitä kommunikointia paljon, että on sylissä. Tosi hyviä sellasia kommunikoinnin tukena. K5

Tutkimus vuodelta 1979 selvitti ammatillisina sijaisvanhempina toimivien päiväkodinopettajien suhtautumista satujen lukemiseen ja tukee hyvin keräämääni tutkimusaineistoa satujen merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Tutkimus suoritettiin kyselylomakkeella Päivälän kansanopiston Luovan toiminnan kurssilla päiväkodin opettajille suunnatun luennon yhteydessä. Tutkimustuloksista selviää, että päiväkodinopettajien mielestä satuja luetaan lapsille mielikuvitusta, sanavarastoa ja kielellistä ilmaisukykyä rikastuttavan vaikutuksen vuoksi. Tuloksista selvisi, että sadut antavat ratkaisuja tunnepulmiin ja niiden kautta voi purkaa tunnetiloja, mutta samalla ne rauhoittavat lapsiryhmää. Opettajien mukaan sadut lisäävät keskittymiskykyä ja opettavat käyttäytymistä. Lähes kaikki opettajat painottivat keskustelun tärkeyttä sadun lukemisen jälkeen. Tärkeänä pidettiin sadun aikana heränneiden tunteiden purkamista. Keskustelun syyksi nousi myös lapsen oma halu puhua sadun herättämistä tunnelmista. Lisäksi esille tuotiin se, että keskustelu edistää lapsen muistia ja lapsi oppii löytämään saduista syitä käyttäytymiselleen. (Ojanen, Lappalainen & Kurenniemi 1980, 119-124.)

No todella suuri merkitys ku ollaan tän ikästen lasten kans tekemisisä ja totta kai vielä koulumaailmassaki on suuri merkitys. Että niinku luo jo semmosta mielenkiintoa no ihan sitä lukemista kohtaan, mutta ylipäättänsä kaikkien asioiden käsittelyä ja tota siihen kielelliseen kehitykseen niin onhan se tosi tärkeää, että lähtee noista kuvakirjoista, mitä onnistumisen kokemuksia lapsi saa kun se lopulta oppii sanomaan et mikä siellä kirjassa näkyy ja sitte niiden avulla kertominen että mitä siinä tapahtuu. K3

Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat kunnallisen varhaiskasvatuksen ohjauksen väline sekä kasvattajien työväline. Varhaiskasvatussuunnitelma on keskeinen perusta vanhempien ja kasvattajien muodostamalle hyvälle ja toimivalle kasvatusyhteisölle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 43-44.) Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan päiväkodin varhaiskasvatuksen hoidon, opetuksen sekä kasvatuksen kokonaisuuden lähtökohdat ja niiden toteutuminen arjen kasvatustyössä. (Mt. 9.) Kasvattajien vastausten perusteella sadut sisältyvät myös varhaiskasvatussuunnitelmiin. Kasvattajat eivät pystyneet vielä tarkasti kertomaan sitä, sisältyvätkö sadut jotenkin päiväkodin yhteiseen varhaiskasvatussuunnitel-

maan, koska se ei vielä ollut täysin valmis. Eräs kasvattaja kuitenkin kertoi, että sadut ovat päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa esillä varmaan aika yleisesti.

En muista onko päiväkodin vasuun kirjattu. Toimintaan liittyen, no tavallaan, kun tehdään kuukaudeksi eteenpäin vaikka suunnitelma, niin sinne laitetaan, et kerran viikoksi on äidinkielen päivä ja sitte että mitä siinä otetaan. Yhdes tiimis suunnitellaan. Enemmän siinä yhteises suunnitelmas, mut toki sit jos jotain erikoista on, et satuja olis hyvä käyttää jonku lapsen kans. Yhen lapsen kans joka oli vähä levoton, niin puhuttiin et kirjojen lukeminen on tärkeää ja tavallaan niinku pysäyttää sitä lasta ja antaa sylin. K1

Monet kasvattajat nostivat kuitenkin esille sen, että sadut saattavat sisältyä jonkun yksittäisen lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jonkun lapsen omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa voi lukea esimerkiksi, että lapselle olisi hyvä lukea satuja tai lapsi on kiinnostunut kirjoista ja jaksaa keskittyä kirjan lukuun. Varhaiskasvatustilain (19.1.1973/36, 1 luku, 7a§) mukaan lapselle, joka on päiväkodissa tai perhepäivähoidossa, laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen opetuksen, hoidon ja kasvatuksen toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan henkilöstön ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kesken. Myös lapsen mielipide tulee selvittää ja ottaa huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa.

Kasvattajien mukaan sadut sisältyvät myös monen lapsiryhmän yhteiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan tai kuukausittain tehtävään toimintasuunnitelmaan. Tärkeäksi koettiin se, että sadut sisältyvät varhaiskasvatussuunnitelmiin tai toimintasuunnitelmaan, koska silloin niitä myös hyödynnetään. Lisäksi sadut ovat esimerkiksi hyvä kielellisen kehityksen tukikeino koko lapsiryhmälle. Päiväkodeissa laaditaan ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat yksikkökohtaisten suunnitelmien sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmien pohjalta (Meirän vasu 2012, 3).

Mä en nyt kyllä osaa tähän, en muista onko se siinä meidän päiväkodin, mutta meidän ryhmävasussa on kyllä, et me ollaan iha lueteltu, että mitä kaikkea me ollaan tehty syksyllä ja mitä aiotaan tehdä keväällä, ihan sinne ryhmä vasuunki. Et se on hyvin konkreettinen ja sadutus on siellä kyllä. Ja tota kirjastoautolla käyntiä ja sitte nukketeatte-ria ja muuta tällästä. On ne siellä, mutta sitte jos muistelen niinku lapsen vasua niin, ehkä tämmönen et on kiinnostunut kirjoista ja jaksaa

keskittyä kirjan lukuun tai että ei jaksakaan vielä keskittyä kirjan lukuun, et ehkä tämmöset näkyvät ihan käytännönjutut tai että on kiinnostunut prinsessoista niin sitte saadaan niinku se idea että minkälaisia aihepiirien kirjoja vois olla. K3

Siis tähän kielelliseen puoleenhan, et se on niinku se juttu. Et kyllä meidänki ryhmäs on sellasia jotka kielellisesti sitä tarvitsee.. Joo ja kyllä se kirjataan ja samaten niinku ryhmävasuissa. Ja tota niin ja varsinki juurikin ne keinot, et jos on vaikka kielellisesti tarvitsee harjoitusta niin se keinokin on se lukeminen, loruttelu ja semmonen jossa tarvitsee ääntä. Niin niin kyllä ne lukee siellä. K2

5.4 Satu kasvattaa ja kantaa lasta

Lapsen lähellä olevat aikuiset luovat päiväkodissa omalla olemisellaan ja toimimisellaan ilmapiirin, jossa lapsi saa kasvaa sekä rakentaa käsitystä itsestään ja taidoistaan (Mikkola & Nivalainen 2009, 21). Useimmiten lapset tutustuvat satuun aikuisten ohjaamissa ryhmissä (Ylönen 2000, 92). Esiopetuksen keskeinen tehtävä on lapsen kielellisestä kehityksestä huolehtiminen, koska kieli toimii tunne-elämän, luovuuden ja itsetunnon vahvistamisen välineenä (Sinko 2011, 24-25). Kasvattajan työn kannalta satujen käsitteleminen yhdessä lasten kanssa on hyvin palkitsevaa. Kertoja ja kuulijat kokevat sadun taian yhteisessä vuorovaikutustilanteessa. Lapsen sekä aikuisen omat maailmat kohtaavat satujen maailmassa, jossa kaikki on mahdollista. (Luoto & Luoto 2001, 199.) Kuunnellessaan satua, lapsi eläytyy sadun tapahtumiin sekä hahmoihin, joita voidaan lukemisen jälkeen käsitellä lapsen kanssa (Koivunen 2009, 103).

Eskarissaki huomaa sen, et ne on siinä kehitysvaiheessa, että ylipäättänsä se kirjottaminen, lukemaan, se sanojen selvittäminen se on niinku kiinnostaa ja tuntuu et se alkaa jo viisivuotiaana tosi monella että tota kyllä mun mielestä se satujen lukeminen ja että nyt sitte tässä vaiheessa niitä kirjoja tutkitaan taas eri tavalla, vaikka siinä on se satu ja tarina niin nyt lapset tutkii kirjaimia, mietitään millä ne alkaa ja minkä pitusia ne sanat on ja nyt niitä tutkitaan vähä eri tavalla ja sitte minkälaisia on isot kirjaimet ja pienet kirjaimet ja missä niitä käytetään ja se kiinnostus on nyt erilaista, mut siinäki sadut tukee sitte niitä on kiva tutkia niitä kirjoja ja selvittää asioita sitte ite. K6

Eräs kasvattaja toi esille sen, etteivät sadut pelota lasta samalla lailla kuin elokuvat, koska saduissa lapsi ei saa valmista kuvaa, vaan pystyy muokkaamaan satu-

jen tapahtumia oman mielikuvituksensa avulla. Kasvattajan näkökulmaa tukee Apon (2001, 26) näkemys siitä, että lapsi oppii visualisoimaan vieraat maailmat ja olennot itse sekä kuvittamaan kertomuksen omassa mielessään, silloin kun lapselle luetaan ääneen tai kerrotaan suullisesti satuja. Kielen avulla kerrottua satua kuunnellessaan lapsi pystyy itse säätelemään mielikuviansa pelottavuutta ja jos ei lasta huvita visualisoida, hän sivuuttaa tämän kohdan. Kuvina etenevää satua seuraavan lapsen on hankalampi suojaautua ja jos hän on ehtinyt nähdä jo jotain pelottavaa ennen kuin ehtii sulkea silmänsä.

No ensimmäisenä tulee mieleen se kielen kehitys, auttaa siinä että huomaa kyllä lapset joille on luettu paljon niin niillä on aika hyvä sanavarasto jo ja pienten kohdalla se auttaa justiin siinä sanojen muodostumisessa ja tämmöstä. Mitähän muuta... no pienten kohdalla just se et niitä nimetään ja nimetään ja tulee niitä sanojen nimiä ja tulee niitä asioiden nimiä ja isommilla taas se tavallaan ne alkaa hahmottaa jo sitä lauseenrakenteita ja tämmöstä ja tavallaan niille pystyy jo lukemaan tavallaan haastavampia satuja niin niillä se syventää sitä, se sanavarasto karttuu koko ajan. Tosta mielikuvituksesta mulle tuli mieleen kun mä tein sen ammatillisen esseen siitä lapsen aggressiivisuudesta ja siinä oli siitä ku noi videot ja elokuvat et ne monesti pelottaa lapsia että siel on aika raakojaki kohtia siel lasten elokuvissa, mut että sadut ei pelota samallailla ku ne videot ja elokuvat koska satuja lapsi pystyy itte niinku muokkaamaan siellä omassa päässään ja mielikuvituksessaan sellaseks ku haluaa ja tavallaan pystyy käsitteleen ja suodattaa, et ei tuu sitä valmista kuvaa, vaan se pystyy muokkaamaan sitä.
K5

Kasvattajien vastausten perusteella sadut ovat tärkeä osa lapsen elämää. Satujen merkitys lapselle korostuu monissa eri tilanteissa. Kasvattajien vastauksista nousi esille se, että satujen kautta lapsi saa läheisyyttä ja aikuisen jakamattoman huomion. Aikuisen antama huomio ja läheisyys olivat kasvattajien mukaan erittäin tärkeä asia lapselle. Varhaislapsuudessa saduilla on suuri merkitys lapsen kielelliselle kehitykselle sekä maailmankuvan syntymiselle. Kielen oppiminen on luova sekä persoonallinen prosessi, jossa jäljittelyn tärkeys korostuu. Lapset pitävät saduista ja tarinoista. Lapsen luottamus omiin kykyihin ja itsensä ilmaisuun vahvistuu lapsen itse keksimien tarinoiden, luovan toiminnan sekä kasvattajan kertomien satujen pohjalta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 19.)

No en mä tiiä, mun mielestä niinku rikastuttaa ja yleensäkki edesauttaa, että kerrotaan satua, kuullaan sitä, nähdään sitä, niinku kaikkeen

niihin. Tavallaan niinku elämää varten, et myös sitä semmosta osaat myös keskittyä, osaat myös kuunnella, osaat siitä jutella jotain. K2

No se on ainaki semmonen helppo tapa saada tota justiin että lapsi saa mahdollisuuden olla aikuisen lähellä ja sitä huomiota aikuiselta. Ja tota sitten jutella jostain asiasta, et se voi tulla sen sadun kautta. Ja tota sitte näitä kaikkia kieli kehitty, sanavarasto laajenee ja mielikuvitus. K3

Lisäksi lapsen kanssa voidaan käydä läpi erilaisia asioita ja lapsen mielikuvitus sekä sanavarasto laajenee. Kasvattajien mukaan sadut rikastuttavat sekä kehittävät lapsen mielikuvitusta. Eräs kasvattaja nosti esille myös sen, että sadut voivat antaa lapselle haaveita tulevaisuudesta. Kasvattajien mukaan saduista on myös paljon hyötyä lapselle. Tärkeiksi asioiksi vastauksista nousivat puheen ja kielen oppiminen, läheisyys ja kerronnan- sekä kuuntelemisentalo.

No semmonen ainaki et lapsi pystyy tavallaan niinku meneen sellasiin tilanteisiinki missä ei oikees arkimaailmas pysty, et ruokkii mielikuvitusta ja ehkä haaveitaki antaa tulevaisuudesta ja sitte voi tavallaan kokeilla jotaki rooleja mielessään, et miltä tuntuis olla toi toinen. Että kyllä niillä on iso merkitys ja toki toisille lapsille vielä enemmän jotka on niinku jotka vaan tykkää enemmän kirjoista ja saduista enemmän ku toiset ja on tottunu niitä kuuntelemaan kotona enemmän ku toiset. Se olis varmaan lapsen maailma aika paljon köyhempi. K4

Eräs kasvattaja toi esille sen, että kaikissa perheissä ei välttämättä lueta lapselle satuja. Kasvattajan mukaan kirja saattaa olla lapselle hyvin vieras väline ja tällöin päiväkodilla on valtavan hyvä mahdollisuus tutustuttaa lapsi sadun maailmaan.

Osa varmaan lukee hyvinki paljon, mutta kyllä sitte huomaa niitäki perheitä, jossa ei lueta varmaan. Et se kirja on jotenki vieras väline ja se on taas meillä valtavan hieno sauma tuoda sitä lapsen maailmaa et tämmösiäki on olemassa ja näis on aika jänniä juttuja ja kivoja asioita. Et siinä näänki sen eläytymisen ja semmosen että, on perheitä jossa pidetään varmaan aika vähä päätösinä sitä lukemista ja kirjoja niin niin tota jos täällä saa niitä kirjoja vähä elämään ja löytää niistä kirjoista kivoja asioita tai mielenkiintosisia, et löydät sieltä kaikenlaista jännittävää tietoakin, et saa vähä heräteltyä siihenki asiaan, et sen nään täällä tärkeenä meidän työssä. K6

Neljän kasvattajan mukaan saduista saattaa olla haittaa lapselle. Saduista voi aiheutua esimerkiksi painajaisia, mikäli satu on hyvin pelottava tai jännittävä. Ku-

kaan näistä kasvattajista ei ollut kuitenkaan jyrkästi sitä mieltä, että saduista on haittaa lapselle. Kasvattajat pohtivat enemmänkin sitä, että lapsen on hyvä kohdata myös erilaisia tunteita ja pelottaviakin asioita tulevaisuutta varten ja sadut mahdollistavat näiden tunteiden läpikäymisen. Erään kasvattajan mukaan lapsen on hyvä kokea myös pelottavia ja surullisia tunteita, koska jokainen tulee elämässään varmasti kokemaan myös näitä tunteita. Lisäksi kasvattajat nostivat esille sen, että pelottavista asioista voidaan keskustella lasten kanssa sadun lukemisen jälkeen, joten myös pelottavien tunteiden läpikäyminen lasten kanssa on tärkeää. Kahden kasvattajan mukaan saduista ei ole haittaa lapsille, mutta kasvattajan tulee osata arvioida, minkä kirjan hän millekin lapsiryhmälle tai lapselle lukee. Mikäli sadusta nousee esille jotakin pelottavia asioita, tulee niistä keskustella ja jutella lapsen kanssa.

En mä koe, et saduista lapselle niin kauheeta haittaa on, kirjan lukemisesta. Ei, ei oo haittaa, mä oon kyllä vahvasti sitä mieltä, et ei oo. Paitsi, sitte just pitää miettiä, onko se nyt se Hannu ja Kerttu vai, et onko se sovelias ikäluokkaan, eihän semmosta kirjaa voi lukee. Pitää osata arvioida, onko tämä kirja hyvä tämän ikäselä lapselle. Pitää vähä miettiä, minkä ikänen lapsi on. K1

No kyllä niistäki voi tulla painajaisia, et niinku pahoja unia, mutta sitte tota pitäähän tavallaan lapsen kokea myös ne tunteet ja mielikuvat, ettei kenelläkään tää elämä varmasti niin tuu menemään ettei tuu mitää pelottavia asioita et paras satuhan on kuitenkin niin et se päättyy onnellisesti. Mutta sitte lapsetki on erilaisia et niille voi tulla jotaki tunteita siitä sadusta, vaikka että siinä oli niin pelottava jättiläinen et se jäi päällimmäisenä mieleen että se sadun loppu saattaa mennä ohitte ja sitte tulee vaikka pahoja unia. Mutta että onko se lopulta kuitenkin iha kasvattavaki asia, et on pitäny käsitellä se tunne. Ja siitä saa tota mahdollisuuden sitte keskustella lapsen kanssa. K3

Viimeisten 50 vuoden aikana klassisten satujen hyvistä sekä huonoista puolista on kiistelty moneen kertaan. Lapsuus nähdään herkkänä vaiheena, jolloin yksilön kehitystä uhkaavat riskit tulee minimoida. Tällaisia riskejä etsittiin myös lasten käyttämästä viihteestä, kuten saduista. Satukeskusteluissa oltiin 1950-1960-luvuilla huolestuneita vanhojen satujen julmuudesta. Pelkona oli se, että herkimmat, satuihin voimakkaasti eläytyvät lapset eivät löydä tietä ulos satumaailmasta, vaan jämähäväät mielikuvitusmaailmaan. Vähemmän herkillä lapsilla todellisuuden ja fantasian raja saattaisi puolestaan hämärtyä ja lapset alkaisivat uskoa asioihin,

joita ei todellisuudessa ole. Lapsen kuullessa totuuden, hän turhautuisi ja menettäisi uskonsa aikuisiin. Vanhojen satujen pelottavuuteen ja julmiin yksityiskohtiin suhtautumista koskee samat säännöt kuin muunkin viihteen suhteen. Kasvattajien velvollisuus on suojella lasta, sillä kaikki ei sovi kaikille. Eri elämäntilanteissa elävät, eri-ikäiset tai persoonallisuudeltaan erilaiset lapset suhtautuvat satuihin eri tavoin. Vanhat suulliset sekä kirjoitetut sadut kuitenkin opettavat, että ihmeellisiä olentoja ja tapahtumia voi rakentaa pelkin sanoin. (Apo 2001, 26.)

Voihan nii.. niin on monet sadutki aika semmosia, onhan niissäki pelottavia asioita ja tavallaan raakoja, mutta siinä varmaan auttaa just se et ei oo sitä valmista kuvaa vaan sä itte kuvittelet sen omassa päässä. Mut mulle tuli mieleen ku justiin noitten isompienki puolella luki jotaki vanhaa, se oli iha sellasia klassikko satuja, Punahilkka ja tällästä, et se oli iha aiva et mä mietin et voinko mä lukea tällästä. Just nää vanhemmat sadut ne on oikeesti aika pelottavia. Punahilkassaki susi syö mummon ja se kaivetaan sieltä mahasta. Mut toisaalta onhan niitä iteki kuullu, eikä tässä niin kovin traumatisoituunu oo. K5

Eräs kasvattaja toi esille lisääntyneen keskustelun mediakasvatuksesta. Media tarkoittaa erilaisia viestinnän sisältöjä sekä välineitä, kuten kirjaa, televisiota, matkapuhelinta tai tietokonetta. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 9.) Kasvattajan mukaan tulevaisuudessa päiväkodeissa saatetaan hyödyntää enemmän elektronisia laitteita kuten tabletteja satujen hyödyntämisessä. Tabletti on tietokoneen ja älypuhelimien välimuoto ja yleensä ne toimivat kosketusnäytöllä (Mikä on tabletti). Tällä hetkellä tabletit eivät kuuluneet kasvattajan mukaan päiväkodin arkeen. Kasvattaja toi esille, että tulevaisuudessa tablettien avulla voitaisiin esimerkiksi kuvata ja videoida erilaisia tarinoita. Kasvattaja kuitenkin korosti sitä, että kirjoja ei saisi missään vaiheessa unohtaa, vaikka erilaiset elektroniset laitteet yleistyisivätkin päiväkodeissa. Mäenpään (2001, 164, 179) mukaan digitaalinen media ei ole enää lapsille asia, joka on tullut syrjäyttämään TV-ohjelmia tai kirjallisuutta vaan se on yksi lähestymistapa laajaan maailmaan ja siitä kertoviin tarinoin.

Mediakasvatuksella yritetään vaikuttaa yksilön median käyttöön sekä harjoitellaan mediataitoja. Mediataidoilla tarkoitetaan kykyä hankkia tietoa medialla ja mediasta. Varhaiskasvatuksen mediakasvatuksen tarkoituksena on kehittää varhaisia valmiuksia mediakulttuurissa elämiseen sekä oman mediasuhteen ymmärtämiseen.

Tavallisessa kasvuympäristössä mediaa voidaan havaita monissa eri muodoissa. Mediaan tutustuminen alkaa usein äänien, kuvien, satujen, elokuvien ja cd-rom-levyjen tarkastelusta. Tämän jälkeen mediasisällöt alkavat näkyä myös lapsen puheessa ja sosiaalisissa suhteissa. Kasvattajien on hyvä tiedostaa median tarjoamat mahdollisuudet ja mediaan liittyvät asiat, joilta lasta tulee suojella. (Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa 2008, 6-10.)

Nythän puhutaan siitä mediakasvatuksesta ja se on hyvä asia, koska sitä tulee nyt paljon niin sitä pitää oppia myös käyttämään, mutta totta kai kun joskus tulevaisuudessa kun meilläkin täällä tabletit esimerkiksi on, niin sittehän me voidaan kuvata, videoita ja niinku sitä kautta tehdä erilaisia tarinoita että sit niinku siinä on se toinen puoli, et oppii käyttämään niitä laitteita mitä he tulee tarvitsemaan koulumaailmassa ja työelämässä koko ajan enemmän, mutta että näitä kirjoja ja tämmöstä muuta tapaa ei saa unohtaa, koska kaikki liittyy toisiinsa. Että tietysti ehkä se kaikkein helpoin on näyttää se tarina jostain piirretyltä kotona, mutta kun kuinka tärkeätä on se hetki lapsen kanssa ja rauhoittua ja lukea vaikka yhdessä niin se ei vaadi paljon sen enempää ja sä oot läsnä sille lapselle, et on sillä suurempi merkitys varmasti sille lapselle. K3

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa esittelen tuloksista tekemiäni johtopäätöksiä ja vastaan asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tavoitteenani oli tutkia, miten päiväkodinopettajat ja lastenhoitajat hyödyntävät satuja omassa työssään sekä selvittää, millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodinopettajan ja lastenhoitajan näkökulmasta. Saavutin asettamani tavoitteen erinomaisesti. Sain tutkimukseni avulla selville, että päiväkodin kasvattajat hyödyntävät satuja työssään monipuolisesti erilaisissa arjen tilanteissa sekä tuokioilla. Sadut ovat tärkeä osa päiväkodin arkea. Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössäni olivat: Millainen on hyvä satu päiväkodin kasvattajien näkökulmasta? Mihin päiväkodin kasvattajat hyödyntävät satuja työssään? Millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodin kasvattajien näkökulmasta?

Millainen on hyvä satu päiväkodin kasvattajien näkökulmasta? Kasvattajat määrittelivät hyvän sadun jokainen omasta näkökulmastaan, mutta vastauksissa esiintyi myös paljon samankaltaisuutta. Sadut ovat olennainen osa päiväkodin arkea, joten kasvattajien tulee selvittää itselleen se, mitä käsitteellä satu tarkoitetaan. Kun kasvattajat ymmärtävät millainen on hyvä satu, on heidän helpompi valita omalle lapsiryhmälleen sopivia satuja. Hyvä satu voi olla eri tilanteissa ja eri lapsiryhmien kanssa erilainen, joten oikeaa tai väärää hyvän sadun määritelmää ei varmasti-kaan ole olemassa. Joku kasvattaja voi pitää tärkeänä esimerkiksi sitä, että hyvässä sadussa on jokin opetus tai selkeä alku. Tällöin hän voi satua valitessaan etsiä sellaisia satuja, joissa nämä asiat toteutuvat. Hyvän sadun määritelmien poiketessa toisistaan tulee kasvattajan oma persoona ja mielipiteet esille satuja hyödynnettäessä.

Mihin päiväkodin kasvattajat hyödyntävät satuja työssään? Päiväkodin kasvattajat hyödynsivät satuja monissa eri tilanteissa, kuten arjen perustilanteissa, erilaisissa tuokioissa, taitojen ja sanojen opettelemisessa, keskustelun välineenä, retkillä ja erilaisten teemojen yhteydessä. On erittäin hyvä asia, että kasvattajat hyödynsivät satuja monella eri tavalla. Hienoa oli se, että satujen lukemisen lisäksi, kasvattajat hyödynsivät satuja myös keskustelun välineenä ja opetuksessa. Kasvattajat pysyivät satujen avulla esimerkiksi keskustelemaan lapsiryhmässä esille nousseista asioista, kuten kiusaamisesta. Kasvattajat olivat usein työstäneet luettua satua

myös jälkeinpäin esimerkiksi piirtämällä, leikkimällä tai askartelemalla. Tämä oli hyvä asia, koska tällöin lapset pystyivät vielä purkamaan omia ajatuksiaan sadusta nousseista asioista. Kasvattajat olivat myös elävöittäneet satuja muun muassa nukketeatterin avulla. Tällöin ne lapset, jotka eivät välttämättä jaksaa keskittyä kovin kauaa pelkkään satujen kuuntelemiseen, saivat myös mukavan ja opettavan hetken satujen parissa. Satujen avulla päiväkodin kasvattajat pystyivät opettamaan lapsille erilaisia tunteita, vuorovaikutustaitoja ja puhuttua kieltä. Tämän kautta lapset oppivat erilaisia sääntöjä ja yhdessä oloa. Kasvattajien on hyvä tiedostaa satujen hyödyntämisen monipuolisuus myös tulevaisuudessa, jolloin he osaavat hyödyntää satuja työssään moniulotteisesti. Tähän liittyen voisi tulevaisuudessa tehdä tutkimuksen havainnoimalla jonkun tietyn lapsiryhmän toimintaa ja sitä, miten satuja käytännössä hyödynnetään lapsiryhmässä. Samalla voisi havainnoida sitä, miten lapset reagoivat luettuihin satuihin ja miten luetusta sadusta esimerkiksi keskustellaan tai piirretään lasten kanssa. Lisäksi olisi mielenkiintoista havainnoida sitä, miten satuja hyödynnetään opetuksessa, kuten esikoulussa. Tämä antaisi vielä laajemman näkökulman satujen todellisesta hyödyntämisestä päiväkodissa.

Millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodin kasvattajien näkökulmasta? Kasvattajien mukaan sadut ovat tärkeä osa lapsen elämää. Satujen merkitys lapselle korostuu monissa eri tilanteissa, joten satujen tulisi kuulua luonnollisena osana päiväkodin arkea. Kasvattajien näkökulman mukaan satujen kautta lapsi saa läheisyyttä ja aikuisen jakamattoman huomion. Läheisyyden ja huomion kautta lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Lisäksi kasvattajan ja lapsen välinen luottamusuhde vahvistuu ja lapsi saattaa tuoda esille myös sellaisia asioita, joista ei ole aiemmin puhunut. Lapsen kanssa voidaan käydä satujen avulla läpi erilaisia asioita, kuten vanhempien eroa. Lapsen elämässä tapahtuvat tilanteet voivat olla lapselle hyvin vaikeita ymmärtää, joten satuja kannattaa hyödyntää myös vaikeiden asioiden läpi käymisessä. Tällöin kasvattaja voi saada paremman yhteyden lapseen ja lapsen olo voi helpottua. Satujen avulla myös lapsen mielikuvitus sekä sanavarasto laajenee. Kun lapsi oppii jo päiväkodissa kuuntelemaan ja kertomaan, on hänen varmasti helpompi opetella koulussa lukemaan ja kirjoittamaan.

Tuloksieni kannalta hyvä oli myös se, että kasvattajat toivat esille joitakin sellaisia asioita, joita toinen kasvattaja ei ollut välttämättä maininnut. Suurimpina eroavai-

suuksina tuloksistani nousee se, että yksi kasvattajista kertoi ettei ole saduttanut koskaan, kun taas muut kasvattajat kertoivat saduttaneensa. Tämä tuo esille sen, että monet kasvattajat osaavat saduttaa lapsia ja voivat kertoa sadutuksesta myös niille, jotka eivät vielä ole sitä toteuttaneet. Tällöin voidaan hyödyntää kasvattajien erilaista osaamista ja tiedon jakamista muille kasvattajille. Lisäksi eräs kasvattaja toi esille elektronisten laitteiden kuten tablettien mahdollisen hyödyntämisen tulevaisuudessa. Kasvattajien on hyvä tiedostaa se, että tulevaisuudessa esimerkiksi tabletit saattavat yleistyä myös päiväkodissa, joten kasvattajien tulee olla valmiita hyödyntämään niitä. Näkemyseroja syntyi myös hieman siinä, kun kasvattajat pohivat sitä, voiko saduista olla lapselle haittaa. Tässä asiassa korostui se, että kasvattaja on vastuussa siitä, mitä satuja hän lapsille lukee ja hänen tulee osata arvioida se, millainen satu sopii tietyille lapsiryhmälle. Kaikki lapset ovat kuitenkin erilaisia, joten kasvattajat eivät pysty millään varautumaan kaikkeen etukäteen ja tietämään sitä, mikä asia kutakin lasta voi ahdistaa. Mikäli sadussa on jotain lapsen mieltä ahdistavaa, on kasvattajan hyvä osata ottaa se huomioon ja keskustella asiasta lapsen tai lapsiryhmän kanssa sadun lukemisen jälkeen.

Tutkimustuloksiani tukee Niina Ojalan vuonna 2011 tekemä opinnäytetyö aiheesta Avioerolasten asialla. Lasten vertaisryhmä päiväkodissa. Opinnäytetyö oli kehittävä toimintatutkimus, jonka tavoitteena oli parantaa päivähoidon henkilökunnan valmiuksia kohdata ja tukea eroperheiden lapsia sekä kehittää päiväkodin toimintaa avioerolasten hyväksi. Kehittämishanke toteutettiin 2010-2011 aikana, jolloin Ojala piti lapsille avioeroryhmää eräällä Seinäjoen päiväkodilla. (Ojala 2011, 3.) Oman opinnäytetyöni kannalta oleellista Ojalan työssä on se, että hän luki erilaisia kirjoja lapsille avioeroon liittyen. Kirjoissa tuli esille se, että vanhemmat eivät voi erota lapsistaan, eikä rakkaus lasta kohtaan lopu eikä ero ole lasten syytä. Kirjojen kuvat kertoivat myös paljon ja olivat ilmeikkäitä. Lisäksi kirjoissa tuli esille positiivisia asioita vanhempien erosta. Erilaisia kirjoja voi siis hyödyntää hyvin lasten kanssa vaikeiden asioiden käsittelyssä.

7 SEN PITUIINEN SE

Opinnäytetyön tekeminen on ollut mielenkiintoista ja antoisaa. Opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle tammikuussa 2015 aiheen valinnasta ja tutkimussuunnitelman teosta. Aiheeni sain tekemästäni ammatillisesta esseestä, joten minun oli luontevaa lähteä työstämään opinnäytetyötäni, sillä olin jo kerännyt paljon tietoa aiheeseen liittyen. Opinnäytetyöni teko teoriasta aineiston keruuseen ja analysointiin sujui hyvin. Minulle ei missään vaiheessa tullut turhautumisen tunnetta, vaan koin, että asiat hoituivat hyvin ja olin itse aktiivinen koko prosessin ajan. Lisäksi opinnäytetyön teko antoi minulle paljon valmiuksia tulevaa työelämää varten.

Opinnäytetyöni haasteellisimpana vaiheena koin haastateltavien rekrytoinnin. Alun perin olin ajatellut haastatella 5-10 kasvattajaa. Sain tutkimukseeni mukaan kuusi kasvattajaa ja ennen haastatteluiden tekoa minulla oli pelko siitä, että aineistoni jäisi liian suppeaksi. Kuuden tekemäni haastattelun jälkeen pelkoni aineiston riittämättömyydestä osoittautui kuitenkin turhaksi. Kaikki haastatteluun osallistuneet kuusi kasvattajaa toivat monipuolisesti esille omia näkökulmiaan ja käsittelivät annettuja teemoja moniulotteisesti. Heidän haastattelunsa antoi minulle laajan ja monipuolisen aineiston tutkimukselleni, joten minulla ei ollut tarvetta rekrytoida lisää haastateltavia. En myöskään usko, että tuloksieni kannalta olisi ollut tarvetta haastatella esimerkiksi vielä kahta kasvattajaa, sillä en usko, että tulokseni olisivat sen myötä oleellisesti muuttuneet. Tätä ajatusta tukee se, että kuuden haastattelun jälkeen huomasin, että kasvattajien vastauksista nousi esille paljon samoja asioita sekä teemoja, eikä kasvattajien tulkinta aiheesta enää muuttunut. Haastatteluun osallistuneet kasvattajat olivat työskennelleet päiväkodissa eri pituisia aikoja ja jokainen heistä toi työvuosista riippumatta esille samoja asioita ja teemoja. Olin tyytyväinen, että haastatteluun osallistui niin päiväkodinopettajia kuin lastenhoitajakin, jolloin sain aineistostani monipuolisemman eri ammattiryhmien näkemysten avulla.

Opinnäytetyön kautta olen oppinut tekemään laadullista tutkimusta. Lisäksi olen saanut paljon tietoa siitä, kuinka suuri merkitys saduilla on lapselle ja miten satuja voi hyödyntää päiväkodissa. Mikäli tulevaisuudessa työskentelen päiväkodissa, aion hyödyntää satuja monipuolisesti ja muistaa niiden tärkeän merkityksen lapsen

kasvulle, kehitykselle sekä oppimiselle. Opinnäytetyötäni lukevat päiväkodin kasvattajat saavat varmasti paljon vinkkejä omaan työhönsä satujen hyödyntämistä ajatellen. Luulen, että satujen monipuolisen hyödyntämisen saattaa välillä unohtaa, joten opinnäytetyöni muistattaa kasvattajia siitä, että satuja kannattaa hyödyntää eri-ikäisten lasten ryhmissä hyvin monipuolisilla tavoilla. Tavallisen sadun lukemisen lisäksi satujen kautta voi keskustella lasten kanssa, leikkiä, askarrella ja piirrellä. Lisäksi lapsia voi saduttaa ja satuja voi hyödyntää nukketeatterin muodossa, opetuksessa, retkillä ja toimintatuokioilla.

Uskon, että myös tulevaisuudessa sadut tulevat olemaan tärkeä osa päiväkodin arkea. Sadut ovat olennainen osa lasten elämää enkä usko, että satuja voidaan täysin korvata millään muilla keinoilla. Mielenkiintoista on toki seurata sitä, vähenekö paperisten satukirjojen lukeminen päiväkodissa ja tulevatko tilalle esimerkiksi erilaisten elektronisten laitteiden kuten tablettien tai tietokoneiden hyödyntäminen. Uskon kuitenkin, että sadut tulevat myös tulevaisuudessa kuulumaan päiväkotien arkeen joka tapauksessa jollain tavalla. Kaukaiselta kuulostaa ajatus siitä, että satukirjoja ei enää olisi ollenkaan päiväkodeissa. Myöskään tuloksistani ei noussut esille, että satujen hyödyntämisessä käytettäisiin ainakaan vielä tabletteja tai tietokoneita. Toki tabletit ja tietokoneet maksavat paljon, joten niiden hankkiminen päiväkoteihin on kallista, joka saattaa vaikuttaa siihen, etteivät ne ole vielä kovin paljon käytössä.

Opinnäytetyötä tehdessäni minulle heräsi ajatus siitä, että työni aiheeseen liittyen voisi tehdä myös eri näkökulmasta olevan tutkimuksen. Mielenkiintoista olisi tutkia muun muassa sitä, millaiseksi lasten vanhemmat kokevat satujen merkityksen ja luetaanko satuja enää kotona vai vievätkö elokuvat ja pelit nykyisin kaiken ajan. Lisäksi olisi mielenkiintoista tutkia sitä, mitä lapset saduista ajattelevat tai saduttaa lapsia tai kasvattajia. Tulevaisuudessa olisi myös mielenkiintoista tutkia sitä, ovatko tablettien tai tietokoneiden käyttö tullut osaksi päiväkotien arkea satujen hyödyntämisessä.

LÄHTEET

- Adenius-Jokivuori, M. 2005. Kielen ja kommunikaation kehityksen tukeminen. Teoksessa: P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.2.painos. Helsinki: WSOY, 194-213.
- Alijoki, A. 2011. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa: M. Nurmilaakso (toim.) & A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki:Unigrafia Oy, 77-85.
- Bettelheim, B. 1987. Satujen lumous: merkitys ja arvo. Helsinki: WSOY.
- Brummer, M. 2003. Leikit, sadut ja unet tukevat kehitystä. Teoksessa: J. Sinkkonen. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: WSOY. 84-86.
- Del Negro, J.M. 2014. Folktales Aloud: Practical Advice for Playful Storytelling. [Verkkokirja]. American Library Association. [Viitattu: 5.9.2015]. Saatavana Ebrary-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Duursma, E., Augustyn, M. & Zuckerman, B. 2008. Reading aloud to children: the evidence. [Verkkootikkeli]. Arch Dis Child vol. 93 no. 7. [Viitattu: 8.9.2015]. Saatavana:
http://www.reachoutandread.org/FileRepository/ReadingAloudtoChildren_ADC_July2008.pdf
- Eriarvoistuva lapsuus. Lasten hyvinvointi kansallisten indikaattoreiden valossa. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2014. [Verkkojulkaisu]. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2014:3. Helsinki 2014. 168 s. [Viitattu: 15.3.2015]. Saatavana: <http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2014/12/Vuosikirja-2014.pdf>
- Haapaniemi, R. 2009. Anna sadun kiertää. Teoksessa: T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi. Leikin kulta-aika. Helsinki: Tammi, 40-47.
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Saarijärven Offset.
- Heinonen, S-L. & Suojala, M. 2001. Lapsi elää satua. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 144-156.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hämmäinen, S. & Mäki, S. 2009. Satu ilahduttaa päiväkotilasta. Teoksessa: S. Mäki & P. Arvola. Tarina tukee lasta. Helsinki: Duodecim, 50-76.
- Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kaaro, J. 2014. Tutkimus: Satujen onnelliset loput kasvattavat lasten moraalia. [Verkkojulkaisu]. Helsingin sanomat: tiede. [Viitattu: 5.9.2015]. Saatavana: <http://www.hs.fi/tiede/a1406770624163>
- Kalland, M. 2014. Leikki opettaa tärkeitä taitoja. [Verkkojulkaisu]. Koko Suomi leikkii. [Viitattu: 20.3.2015]. Saatavana: <http://www.kokosuomileikkii.fi/leikkiopettaa/>
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karasma, K. & Suvilehto, P. 2014. Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma. Helsinki: BTJ Finland Oy.
- Karlsson, L. 2013. Storycrafting method-to share, participate, tell and listen in practice and research. [Verkkolehtiartikkeli]. The European Journal of Social & Behavioural Sciences (6), 2301-2218. [Viitattu: 12.3.2015]. Saatavana: http://www.futureacademy.org.uk/files/menu_items/other/ejsbs88.pdf
- Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karjalainen, M. 2001. Realistisen lastenkirjan lapsikuva. Teoksessa: M. Suojala (toim.) & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus. 56-84.
- Kasvatuskumppanuus. 2014. [Verkkojulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 28.3.2015]. Saatavana: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus
- Kivilaakso, S. 2010. Suomalaisen sadun varhaisia kehityslinjoja. Teoksessa: K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 1. Helsinki: BTJ Finland Oy. 9-20.

- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Lampi, I. 1981. Lorusta lukuhetkeen. Mannerheimin Lastensuojeluliiton P-julkaisusarja N:O 10. Kunnallispaino.
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatustilaki.
- Lee, K., Talwar, V., McCarthy, A., Ross, I., Evans, A. & Arruda, C. 2014. Can Classic Moral Stories Promote Honesty in Children? [Verkkajulkaisu]. Psychological Science vol. 25 no. 8. [Viitattu: 5.9.2015]. Saatavana: <http://pss.sagepub.com/content/25/8/1630.abstract>
- Lehtonen, M. 2003. Puoli vuosisataa lastenkirjailijana - Zacharias Topelius. Teoksessa: L. Huhtala (toim.), K. Grunn (toim.), I. Loivamaa (toim.) & M. Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Helsinki: Tammi. 20-31.
- Lukens, R. 2007. A critical handbook of children's literature. 8.th ed. Boston: Pearson Education.
- Luoto, T. & Luoto, S. 2001. Satu ja tarina elää päiväkodissa. Teoksessa: M. Suojala (toim.) & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Helsinki: Lasten Keskus. 184-200.
- Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. [Verkkajulkaisu]. Stakes ja Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke. [Viitattu: 28.4.2015]. Saatavana: https://www.thl.fi/documents/732587/741077/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Meirän vasu. 2012. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoen kaupunki. [Viitattu: 8.9.2015]. Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaiskasvatus/6JERtCkub/2_Meiran_vasu.pdf
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Mikä on tabletti? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Apuvälinekeskus. [Viitattu: 12.5.2015]. Saatavana: <http://lukiapuvaline.fi/apuvalineet/tabletit/mika-on-tabletti/>
- Mäenpää, M. 2001. Satu ja vuorovaikutteinen media. Teoksessa: M. Suojala (toim.) & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Helsinki: Lasten Keskus. 164-180.

- Mäki, S. & Kinnunen, P. 2008. Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa: S. Mäki & T. Linnainmaa (toim.). Hoivasanat. Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 34-76.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009. Satu hoitaa lapsen mieltä. Teoksessa: S. Mäki (toim.) & P. Arvola (toim.) Satu kantaa lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Helsinki: Duodecim. 22-44.
- Niemelä, S. & Lehtonen, M. 2007. Esipuhe. Teoksessa: H. Ylönen. Satulaivan matkassa - sadut lapsen apuna vanhempien erotessa. Helsinki: Suomen kasvatustieteiden ja Perheneuvontaliitto. 5.
- Niemi-Pynttari, U. 2014. Olipa kerran kaukaisessa maassa. [Verkkoartikkeli]. Adoptioperheetlehti (2). [Viitattu: 28.2.2015]. Saatavana: http://www.adoptioperheet.fi/sites/default/files/artikkelit/olipa_kerran_kaukaisessa_maassa_2_14.pdf
- Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.). Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 31-41.
- Nurmilaakso, M. & Välimäki A-M. 2011. Saatteeksi. Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.). Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 5-8.
- Ojala, N. 2011. Avioerolasten asialla. Lasten vertaistukiryhmä päiväkodissa. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö. Opinnäytetyö. [Viitattu: 13.5.2015]. Saatavana: <http://www.theseus.fi/handle/10024/39657>
- Ojanen, S., Lappalainen, I. & Kurenniemi, M. 1980. Sadun avara maailma: Sadut varhaiskasvatuksen tukena. Helsinki: Otava.
- Orvasto, R-L. & Levola, K. 2010. Seitsemän minuuttia sadulle. Helsinki: Tammi.
- Pihlström, S. 2005. Satujen moraaliopetukset: mietteitä moraalikasvatuksesta, ansiosta ja armosta. Kasvatus 36 (2). 89-100.
- Rättyä, K. 2012. Lastenkirjallisuuden lajikysymyksiä. [Verkkolehti]. SKIDI 1(1) 52-56. [Viitattu: 5.9.2015]. Saatavana: <http://issuu.com/skidi/docs/skidi1>
- Sadutus. Ei päivystä. [Verkkosivu]. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 17.1.2015]. Saatavana: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/sadutus>

- Sinko, P. 2011. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2000). Teoksessa: M. Nurmilaakso & A-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 22-29.
- Stenberg, T. 2011. Satu tukee lapsen kykyä ymmärtää. Lastentarha 74 (4). 17-19.
- Suojala, M. 2001. Taidesatu elää ajassa ja ajattomana. Teoksessa: M. Suojala (toim.) & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja. Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten Keskus. 30-55.
- Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelun laajentajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, Yliopistopaino Oy, 40-47.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa: J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.). Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus. 9-21.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. 8.uud.laitos. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. [Verkkójulkaisu]. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Stakes Oppaita 2005:56. [Viitattu: 16.3.2015]. Saatavana: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Voipio, M. 2010. Fantasian ja sadun rajoilla. Teoksessa: K. Kolu (toim.). Suomalainen satu 2. Helsinki: BTJ Finland Oy. 9-24.
- Ylönen, H. 1998. Satu tarjoaa lapselle mahdollisuuden: uusia maailmoja tai ratkaisuja ongelmiin. [Verkkosivu]. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu: 20.2.2015]. Saatavana: <http://www.jyu.fi/tdk/hallinto/tiedotus/203.htm>
- Ylönen, H. 2000. Lohditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Helsinki: Tammi.
- Ylönen, H. 2007. Satulaivan matkassa - sadut lapsen apuna vanhempien erotesa. Helsinki: Suomen kasvatus- ja Perheneuvontaliitto.
- Ylönen, H. (toim.) 2008. Satuviitta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa

Liite 2. Saatekirje

Liite 3. Teemahaastattelu

LIITE 1 Tutkimuslupa

Asia	<p>Tutkimuslupa / Kotoneva Outi</p> <p>Outi Kotoneva opiskelee sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulussa ja anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Tutkimuksen aiheena on sadut varhaiskasvatuksen tukena.</p> <p>Tarkoituksena olisi tutkia, miten päiväkodinopettajat hyödyntävät satuja omassa työssään sekä selvittää, millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodinopettajan näkökulmasta.</p> <p>Aineisto kerättäisiin kevään 2015 aikana haastattelemalla [REDACTED] päiväkodinopettajia / lasten hoitajia. Haastateltavat osallistuisivat tutkimukseen nimettömästi.</p> <p>Tutkimuksen valmistumisaika joulukuu 2015.</p>												
Päätös	<p>Myönnän tutkimusluvan edellyttäen, että tutkija noudattaa vaitiolovelvollisuutta tutkimuksessa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan sen valmistuttua sivistyskeskukselle. Tutkimusluvan ehtona on myös, ettei tutkimukseen osallistuvia voida indentifioida.</p> <p>Tutkimus tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.</p>												
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</p>												
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>												
Julkisesti nähtävänä	<p>Sivistyskeskus 29.1.2015</p>												
Tiedoksianto	<table border="0"> <tr> <td data-bbox="478 1451 683 1579">Kenelle Outi Kotoneva, [REDACTED] [REDACTED]</td> <td data-bbox="1203 1451 1337 1509" style="text-align: right;">Päivämäärä 28.1.2015</td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="478 1579 1565 1668"> Miten ☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa </td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="478 1720 1565 1749"> ☐ Luovutettu </td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="863 1776 1118 1798" style="text-align: right;">Vastaanottajan allekirjoitus</td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="478 1816 788 1845"> ☒ Lähetetty sähköpostissa </td> </tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="478 1921 759 1948"> Tarja Siik, toimistos sihteeri </td> </tr> </table>	Kenelle Outi Kotoneva, [REDACTED] [REDACTED]	Päivämäärä 28.1.2015	Miten ☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa		☐ Luovutettu		Vastaanottajan allekirjoitus		☒ Lähetetty sähköpostissa		Tarja Siik, toimistos sihteeri	
Kenelle Outi Kotoneva, [REDACTED] [REDACTED]	Päivämäärä 28.1.2015												
Miten ☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan ☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä ☐ Lähetetty sisäisessä postissa													
☐ Luovutettu													
Vastaanottajan allekirjoitus													
☒ Lähetetty sähköpostissa													
Tarja Siik, toimistos sihteeri													

LIITE 2 Saatekirje

Hyvä päiväkodin kasvattaja!

Olen Outi Kotoneva, sosionomi (AMK) - opiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä, jonka aiheena on Sadut varhaiskasvatuksen tukena.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutkia, miten päiväkodinopettajat ja lastenhoitajat hyödyntävät satuja omassa työssään sekä selvittää, millainen merkitys saduilla on lapselle päiväkodinopettajan ja lastenhoitajan näkökulmasta. Opinnäytetyöni teoriaosuudessa käsitellään sadun määritelmää, erilaisia satuja ja sadun merkitystä lapselle sekä satujen käyttöä päiväkodissa. Teorian tueksi ja tutkimukseni aineistoksi haen näkökulmia aiheeseen teiltä päiväkodin kasvattajilta.

Opinnäytetyöni aineistonkeruun tulen tekemään yksilohaastatteluilla, jotka nauhoitan ja litteroin. Haastattelut ovat teemahaastatteluja. Teemahaastattelussa haastateltava voi tuoda omia näkökulmiaan melko vapaasti esille ja kysymykset käsittelevät satuja päiväkodissa. Haastateltaviksi toivon päiväkodinopettajia ja lastenhoitajia eri ikäisten lasten ryhmistä, jotta saan kerättyä mahdollisimman monipuolisia näkökulmia aiheeseen. En tule mainitsemaan työssäni yhteistyöhön lähtenyt päiväkotia, jotta haastateltavien yksityisyys ja anonymiteetti on turvattu. En tarvitse työssäni myöskään asiakastietoja enkä työntekijöiden tunnistetietoja. Haastatteluun osallistutaan nimettömänä ja keräämäni aineisto tuhotaan tutkimuksen valmistuttua. Opinnäytetyölleni on myönnetty Seinäjoen kaupungin tutkimuslupa tammikuussa 2015.

Päiväkodin johtaja (nimi poistettu) mukaan voisitte olla kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen. Toivon, että saan päiväkodistanne halukkaita osallistujia mukaan noin 5-10. Haastatteluun tulisi varata aikaa noin 1/2 tuntia - 1 tunti. Haastattelut pyritään tekemään työaikana. Toivottavasti saamme sovittua haastatteluajkoja jo tämän kevään aikana, maaliskuu-toukokuulle, jotta voisin kesän aikana analysoida aineistoja. Opinnäytetyöni olisi tarkoitus olla valmis loppuvuodesta 2015.

Osallistumisesta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä minuun sähköpostitse sopiaksemme haastatteluajkaa.

Kiitos jo etukäteen.

Ystävällisin terveisin:

Outi Kotoneva

LIITE 3 Teemahaastattelu

1. Taustatiedot

- Ammattinimike
- Ryhmän lasten ikähaarukka
- Kuinka kauan olet työskennellyt päivähoitossa?

2. Sadun määritelmä

- Millainen on hyvä satu?

3. Satujen käyttö päiväkodin arjessa

- Miten hyödynnät satuja työssäsi?
- Kuinka usein hyödynnät satuja työssäsi?
- Miten valitset luettavat sadut?
- Millaisissa tilanteissa hyödynnät satuja?
- Miten satuja hyödynnetään lapsiryhmässä?
- Miten ja millaisissa tilanteissa satuja voitaisiin hyödyntää ryhmässä enemmän?

4. Sadut varhaiskasvatuksen tukena

- Näkyvätkö sadut varhaiskasvatussuunnitelmassanne? Päiväkodin, ryhmän tai yksittäisen lapsen? Miten?
- Millainen merkitys saduilla on varhaiskasvatuksessa?

5. Satujen merkitys lapselle

- Millainen merkitys saduilla on lapselle?
- Mitä sadut antavat lapselle? Mitä hyötyä saduista on lapselle?
- Voiko saduista olla lapselle haittaa, milloin ja millaisia?

6. Sadutus

- Mitä sadutus tarkoittaa?
- Oletko saduttanut ryhmänne lapsia?
- Mitä hyötyä saduttamisesta on lapselle, entä kasvattajalle?